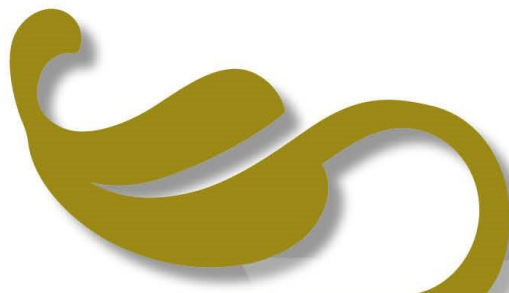

MUSEUM / BORG
VERHILDERSUM
JAARVERSLAG 2024

Museum Borg Verhildersum

Jaarverslag 2024

April 2025

Landgoed Verhildersum
Wierde 40
9965 TB Leens

Monique Spaltman
directie@verhildersum.nl
06 5125 8246

Inhoud

1.	Sterk verhaal en behoud van authenticiteit biedt stevige basis	5
1.1.	Sterk verhaal.....	5
1.2.	Langer plezier bij Verhildersum en in de omgeving	6
1.3.	Aandacht voor versterken toerisme en economie in de regio.....	7
2.	Kerntaken onderhoud, beheer en registratie van de collecties	8
2.1.	Onderhoud monumenten en andere panden.....	8
2.1.1.	Renovatie interieur borg: meerjarenplan	8
2.1.2.	De kas is nu als nieuw	9
2.1.3.	Cameratoezicht op het hele landgoed vanwege toenemend vandalisme.....	9
2.1.4.	Arbeidershuisje binnenzijde geschilderd en nieuw behang	10
2.1.5.	Plan voor verbeteren entree en bezoekersruimte Museumboerderij	11
2.1.6.	Inkomsten uit panden moeten het onderhoud ervan mogelijk maken.....	12
2.1.7.	Een camping op Verhildersum?	12
2.1.8.	Duurzame verwarming en energie opwekken – grote zoektocht naar subsidie ..	12
2.1.9.	Brede toekomstvisie ontwikkelen.....	13
2.2.	Groenonderhoud.....	14
2.2.1.	Onderhoud binnentuin	14
2.2.2.	Herstel historisch groen en vergroting biodiversiteit gestart in 2024	14
2.2.3.	Aanpak oprijlaan, singels en tuin in beeld	15
2.2.4.	Meerjaren onderhoudsplan groen: steun blijft nodig	16
2.3.	Collectiebeheer, registratie en digitale ontsluiting	16
2.3.1.	Collectie Groningen.....	18
2.3.2.	Expositie Sprankelend zwart in 360- graden online.....	18
2.3.3.	Workshops fotografie gingen door	18
2.3.4.	Documenten laten scannen	18
3.	Exposities en activiteiten die herhaalbezoek stimuleren	19
3.1.	Exposities 2024.....	19
3.1.1.	Permanent Ede Staal Belevingspunt in de grote schuur vernieuwd.....	19
3.1.2.	Expositie Groninger mode en dracht:	22
3.1.3.	Expositie oude ambachten en landbouwwerktuigen	23
3.1.4.	Kabinet-exposities	23
3.1.5.	Twee exposities in het Koetshuis: opening met Gert Sennema	25
3.1.6.	Blik op het Noorden, foto's van Harry Cock.....	26
3.2.	Extra activiteiten 2024.....	27
	Historisch oogstfestival.....	27
	Pinksteren- en de Dag van het kasteel	30
4.	Jongeren en cultuureducatie	37
4.1.	Acties 2024 cultuureducatie.....	37
4.1.1.	Project: de platenkoffer van Ede.....	37
4.1.2.	Workshops tijdens het seizoen	38
4.1.3.	Basisaanbod voor kinderen en gezinnen goed benut.....	38
5.	Toegankelijkheid verder verbeteren	39
5.1.	Acties 2024	39
5.1.1.	Parkeerplaats blijft zo hij is, geen nieuwe toegangsweg	39

6.	Digitalisering doorzetten	41
6.1.	Acties 2024	41
6.1.1.	Expositie textielcollecties online	41
6.1.2.	Op Verhildersum To Go! zijn weer aanvullingen geplaatst.....	42
6.1.3.	Nieuwe website Collectie Groningen.....	42
7.	Samenwerken en krachten bundelen.....	43
7.1.	Samenwerkingen in 2024	43
7.1.1.	De Groninger Waddemusea.....	44
7.1.2.	Bijdragen aan ontwikkeling Baanbreker en Vrijtijdseconomie	44
7.1.3.	Idee voor Nij Begun ingediend	45
7.1.4.	Extra inzet om kennis te delen	45
7.1.5.	Nauw contact met Marketing Groningen	46
8.	Verhildersum als cultureel erfgoed verankeren in de samenleving.....	47
8.1.	Acties in 2024	47
8.1.1.	Werk op Maat	47
8.1.2.	Pilot dorpswerkplaats Verhildersum.....	47
8.1.3.	Schatthoes, ontmoetingsplek voor de omgeving.....	48
9.	Bezoekcijfers 2024.....	49
10.9.	Promotie richting touroperators uit Duitsland en België.....	54
11.	De organisatie professionaliseren	55
11.1.	Ambities uit de meerjaren visie grotendeels gerealiseerd.....	55
11.2.	Werving en behoud van Vrienden van Verhildersum	56
11.3.	Vrijwilligers krijgen extra aandacht	56
11.4.	Toepassing van de Codes Cultural Governance	57
	Fair practice code	57
11.5.	Duurzaamheid	58
12.	Financiën.....	59
12.1.	Staat van baten en lasten	59
12.2.	Toelichting financiën en beheersmaatregelen.....	60
13.	Bijdrage aan de strategie van de Provincie Groningen	61
13.1.	Bijlage 1: Toelichting belevingselementen Verhildersum	63
13.2.	Brochure met bezienswaardigheden voor bezoekers.....	63
13.2.	Ontvangst door 19 ^e -eeuws geklede gastheren en gastvrouwen	63
13.3.	Op de foto met Edzard	64
13.4.	De dierenweide met natuurspeelplaats.....	65
13.5.	De Schat van Van Starkenborgh	65
13.6.	Wandeling in de voetsporen van Edzard van Starkenborgh	67
13.7.	Wandeling in het Voetspoor van Ede Staal (nieuw in 2023).....	67
13.8.	Zes fietsroutes: Schatkaart van het Waddenland	68
13.9.	Op fietse met Ede (nieuw in 2024).....	68
13.10.	Nieuw in 2024: De platenkoffer van Ede Staal.....	68
14.	Bijlage 2: Afbeelding van de organisatiestructuur 2024.....	69
15.	Bijlage 3 Websitebezoek 2024.....	71
15.1.	Spreiding.....	72
15.1.1.	De 10 best bezochte pagina's en de landingspagina's.....	72
15.1.2.	Top 10 landingspagina's	73

Samenvatting

Net als het afgelopen jaar was het weer spannend om na de restauratiewerkzaamheden in de borg alles op tijd schoon te maken en in te richten voor de opening van het seizoen. Vorig jaar werd het behang in de eetkamer gerestaureerd, nu is het schilderwerk in de borg gedaan. Er diende zich een nieuwe ploeg schoonmakers en koperpoetsers aan die de klus geklaard hebben. En dat niet alleen, ze zijn er nog steeds om het borginterieur te onderhouden. Deze gang van zaken is exemplarisch voor de mate waarin een grote groep vrijwilligers en de enkele stafleden samen het landgoed runnen als een sterk team.

Het gaat net zo bij het inrichten van alle exposities en het organiseren van de evenementen. Het historisch oogstfestival was weer een succes, en mede door het mooie weer trokken we dat weekend 3338 bezoekers, ruim 800 meer dan vorig jaar.

In 2024 wisten we ons bezoekersaantal op peil te houden met in totaal 31.528 bezoekers, mede dankzij extra activiteiten zoals de theaterproductie Hoge Tonen die op ons landgoed plaatsvond. Het is een uitdaging om het bezoekersaantal verder te verhogen. We gaan komend jaar na, mede aan de hand van een enquête onder bezoekers, hoe we de beleving verder kunnen verbeteren.

Grote slag gemaakt in collectiebeheer, fotografie en registratie

Naast het behoud van de borg, ons grootste collectiestuk, waarbij met het schilderwerk dat binnen is gedaan de restauratie bijna is voltooid zodat het behoud weer veilig is gesteld hebben we nog meer grote stappen gezet. Met subsidie van het Mondriaanfonds konden we voor het eerst een conservator aanstellen: Lisa Witte. Zij heeft de collectie antiek op de borgzolder helemaal in kaart gebracht en veelal opgeborgen in afsluitbare kasten. Ook is onder haar leiding een start gemaakt met het verbeteren van de registratie in Axiell, vooral de standplaatsen krijgen daarbij aandacht. Bovendien worden de invoervelden opgeschoond met hulp van Bibi Bodegom via het provinciale programma Innovatie Musea. Intussen ging ook het fotografieproject door onder leiding van Caroline Penris. Verhildersum werkte ook mee aan het project van Erfgoedpartners om de collectie Groningen een nieuwe website te geven, gekoppeld aan het registratiesysteem Axiell. Zo kunnen we stukken naar keuze online tonen via de nieuwe website die in het voorjaar van 2025 online gaat.

Met dank aan het positieve advies van de Kunstraad en de honorering daarvan door de provincie blijft onze conservator in dienst voor 2 dagen per week. Dat betekent echt een versterking van ons team en een blijvende kwaliteitsslag voor het beheer van onze collecties. Bovendien maakt dit onderzoek mogelijk om daarover nieuwe verhalen te vertellen.

Zo blijven we zorgen voor een sterke basis: met goed behoud en beheer van de panden, het landgoed, de collecties, correcte registratie, het online zichtbaar maken van collectiestukken. De online zichtbaarheid was al een sterk punt van Verhildersum, met onze museum-online pagina op de website, de online textielexposities en de app verhildersum To Go!. Daarop kwamen ook dit jaar weer nieuwe aanvullingen. Om andere musea te inspireren en kennis daarover te delen, verzorgde de directeur daarover een workshop tijdens het Noord-Nederlands Museumcongres.

Herstel historisch groen grotendeels klaar

Het grote gevaar van omvallende bomen en afvallende takken is geweken, de waarschuwingsborden zijn weg. Wat een opluchting. Het heeft 3 jaar gekost om de financiering te vinden om zieke bomen te verwijderen in de singels en langs de oprijlaan en gedurende die tijd hielden we bij slecht weer ons hart vast. Diverse bomen sneuvelden, er zijn gelukkig geen ongelukken gebeurd, al ging het soms op een haar na goed. De kastanje bij de

borg brak af op de avond voor de Sinterklaasintocht bij ons plaatsvond en er tientallen kinderen met hun ouders op de plek stonden waar de boom viel.

In 2024 hebben we vrijwel het hele plan voor Herstel Historisch groen uitgevoerd.

Met dank aan de financiële bijdrage van de gemeente Het Hogeland, het Dynamo Fonds en de GRRG -Groen subsidie zijn de singels opgeschoond en de bomen aan de oprijlaan flink ingekort. Zieke en dode bomen zijn nu weg; in het voorjaar van 2025 worden de nieuwe bomen geplant. De kruidentuin is hersteld, voorzien van cortenstaal randen waar de heggen van buxus zijn verdwenen, kruiden, planten en heesters zijn opnieuw geplant.

Mooie wisseltentoonstellingen en veel extra activiteiten

Verhildersum weet ieder jaar weer spraakmakende tentoonstellingen te organiseren.

Dit jaar was dat spannend, want de in het Koetshuis geplande expositie van Paradisum werd pas in januari afgezegd door de organisatie daarvan. Gelukkig vonden we fotograaf Harry Cock bereid een selectie te maken uit zijn werk als fotograaf voor onder andere de Volkskrant. Zijn fotoverhaal 'Blik op het Noorden', gaf een beeld van de afgelopen 50 jaar. Mensen kwamen uit het hele land. Ook voor Gert Sennema, die het seizoen opende met zijn expositie 'Moederland'.

Het permanente Ede Staal Belevingscentrum in de Boerderij kreeg een aanvulling met twee nieuwe liedjes inde VR-Beleving en Jasper staal maakte de ontwerpen voor de aanpassing van de tentoonstelling.

De textielexpositie 'Sprankelend Zwart', toonde de mooiste zwarte kledingstukken uit onze collectie 19^e-eeuwse mode. We maakten de beleving van het leven van de boeren en de arbeiders compleet met de exposities over de familie Mansholt waaraan een verhaal over het ontstaan van de Westpolder is toegevoegd, met de reis van Cornelis Borgman die de Arendploeg naar Groningen bracht en met de exposities van bakkersspillen en van materialen om vlas te behandelen. Over een vlasmaker in Leens aan het begin van 1900 verscheen de roman Blauwblomme, van Binie Bos die bij Verhildersum is gepresenteerd. Een mooie samenwerking die ook nog in workshops resulteerde.

Workshops en evenementen organiseren we altijd verspreid over het seizoen om extra bezoekers te trekken.

Eropuit in de regio – samenwerking met de Groninger Waddenmusea

Het verhaal over Groningen dat Verhildersum vertelt stopt niet bij de grenzen van het landgoed. Met onze wandel- en fietstochten stimuleren we dat mensen erop uit trekken en zo de tekenen van het verleden en het ontstaan van het fraaie landschap langs de Groninger Waddenkust dat we hebben toegelicht op ons landgoed ook in de omgeving gaan bekijken. De samenwerking met de Groninger Waddenmusea draagt daar ook aan bij. Wie het hele verhaal van 3000 jaar leven en werken aan de Waddenkust wil ontdekken doet er goed aan alle zes musea te bezoeken die samen dat verhaal vertellen. We hebben daartoe niet alleen een winactie¹ op touw gezet en samen landelijk reclame gemaakt. Ook hebben we in december een serie workshops gedaan om een toekomstvisie te ontwikkelen op onze samenwerking en om opvolging te organiseren voor de directeur van Verhildersum die nu nog de kar trekt maar over enige tijd met pensioen gaat. Ook wordt een structurele oplossing gezocht voor de financiering.

De organisatie staat

Het stafteam functioneert nog steeds goed volgens de in 2023 gerealiseerde organisatiestructuur. Kwetsbaarheden zijn niet 100% uit te bannen in zo'n klein team. Er is een

¹ Zie de flyer alinea **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** Waddenmusea; Bezoek ons allemaal, vul de enquête in en win een diner met overnachting ter waarde van €300,- in Herberg Molenrij.

wisseling geweest op communicatie en techniek en dat vergt dan wel extra inwerktijd. En vrijwilligers hebben we nooit genoeg, al is er een pool van bijna 200 mensen. We doen er alles aan om de vrijwilligers aan ons te binden.

We bieden trainingen aan voor vrijwilligers, doorgaans via het aanbod van Erfgoedpartners. Veel vrijwilligers doen jaarlijks mee aan de reanimatiecursus die Mieke Knol geeft. Daarnaast blijven we ook vrijwilligers uitnodigen om naar bijeenkomsten op hun vakgebied te gaan wanneer die zich voordoen. Wie dat wil kan zich zo verder ontwikkelen en het netwerk uitbreiden. De vrijwilligersbijeenkomsten in de winter zorgen voor onderlinge verbinding, net als de feestelijke gezamenlijke afsluiting van het seizoen.

Onderhoud en verduurzaming: zoektocht naar financiering

Al hebben we de afgelopen jaren een flinke inhaalslag gemaakt, het reguliere onderhoud en beheer van de landerijen en alle panden die erop staan blijft een grote uitdaging. Ook al ontvangen we SIM- en GRRG-subsidie voor onderhoud van de monumenten, het betalen van de eigen bijdrage die daarbij hoort is alsnog een (te) grote belasting voor onze krappe begroting. Ook is het niet mogelijk voldoende geld opzij te zetten voor grote onderhoudsprojecten waarvan we weten dat ze zullen komen, zoals het onderhoud van de gracht en de beschoeiing.

We staan voor de uitdaging om deze bijzondere plek duurzaam en toekomstbestendig te maken; dat vraagt om een enorme investering.

De panden moeten worden geïsoleerd en er moet verwarming worden aangebracht in de borg en in de museumboerderij, zodat de collecties beter behouden blijven en de mogelijkheid ontstaat om in de winter open kunnen. Dat laatste is belangrijk, willen we ook in de winter toeristen naar Groningen kunnen trekken.

Al jarenlang pleiten we ervoor dat er eigenlijk voor al het essentiële culturele erfgoed zoals de Groninger borgen en andere museale erfgoedlocaties – de belangrijkste schakels in het verhaal over de geschiedenis van Groningen – voldoende basisfinanciering zou moeten zijn om ze te kunnen beheren en behouden voor de toekomstige generaties. Nu is dat niet zo en voeren we een enorme strijd om te kunnen blijven bestaan.

De energie die dat kost komt niet ten goede aan zaken die net zo belangrijk zijn: het blijven ontwikkelen van exposities en verhalen die boeien met daarbij de inspanning om daarmee zoveel mogelijk publiek te trekken.

Dit jaar heeft de directeur daarop actie ondernomen door een idee gestoeld op dit uitgangspunt in te dienen bij de economische agenda van Nij Begun, waarvan Jakob Klompjen te trekker is. Mede daardoor heeft zij deelgenomen aan diverse sessies van Baanbreker Vrijetijdseconomie, Economic Board en Nij Begun. Intussen stemt zij haar inbreng af met de betrokken borgen, de kloosters en het Openluchtmuseum. Dit vergt een stevige extra inspanning, maar is wel noodzakelijk om de kansen te benutten die er nu liggen om erfgoed beter te behouden, de leefbaarheid en het toerisme in Groningen te versterken. Het is nu of nooit en Verhildersum draagt graag bij aan het behoud en bekend maken van de bijzondere historische waarden in dit gebied en aan een mooie toekomst voor Groningen en de Groningers.

Veel leesplezier gewenst.

Mede namens het bestuur van Verhildersum
Monique Spaltman, directeur

Leeswijzer

In het jaarplan 2024 zijn de hoofdlijnen, zoals beschreven in het meerjarenplan 2021-2024, verder uitgewerkt door de activiteiten te benoemen die plaatsvinden in het jaar 2024. In dit jaarverslag volgen we diezelfde indeling. Per hoofdlijn vertellen we wat we in 2024 hebben bereikt.

Er zijn negen actielijnen:

- Het verhaal van Verhildersum
- Kerntaken onderhoud, beheer en collectieregistratie
- Wisselende exposities die herhalingsbezoek stimuleren
- Jongeren en cultuureducatie
- Toegankelijkheid verder verbeteren
- Digitalisering doorzetten
- Samenwerken en krachten bundelen
- Verhildersum als cultureel erfgoed verankeren in de samenleving
- De organisatie professionaliseren*

Wat we per actielijn zouden doen in 2024 – tekst uit het jaarplan 2024 - is cursief gedrukt. Daarna volgen de resultaten.

Vervolgens komen de vaste onderdelen van het jaarverslag aan de orde:

- Communicatie en PR
- De organisatie professionaliseren
- Financiën

1. Sterk verhaal en behoud van authenticiteit biedt stevige basis

Op Verhildersum beleven bezoekers het leven van de adel, de boer en de landarbeider in de 19^e eeuw. Landgoed Verhildersum illustreert dit verhaal aan de hand van de museumboerderij met de collectie landbouwwerktuigen, de landerijen met oude graansoorten en historische koeienrassen, de boomgaard, het arbeidershuisje en de borg met zijn 19^e-eeuwse interieur en antiekcollectie, de rijk geschilderde portretten van borgbewoners. Dit is uniek, de mensen op de schilderijen hebben hier echt gewoond en ze staan ook op het grootste familieportret van Nederland, geschilderd in 1674. Bovendien bezit Verhildersum een hoogwaardige collectie kostuums van de Groninger mode en dracht uit de 19e eeuw, waarbij het bijzonder is dat we van veel stukken weten wie ze heeft gedragen. Bijvoorbeeld de trouwjurk van rijke boerendochter Hilje Hopma uit 1824. De rijke boeren en borgbewoners lieten hun kleding zelfs ontwerpen in Parijs en haalden de mooiste stoffen van over de hele wereld naar Groningen. De inhoudelijke diversiteit van het verhaal van het landgoed, gecombineerd met wisselende exposities heeft in 2021 een duidelijke rode draad gekregen, waarmee we bezoekers aanspreken en ertoe bewegen alle drie elementen van het landgoed te bezoeken: landleven, borgleven en boerenleven.

Landgoed Verhildersum onderscheidt zich door de authenticiteit van het landgoed. Bezoekers waarderen dit met opmerkingen als: “waar vind je nog zoiets puurs”. Deze kernkwaliteit verdient zorgvuldige bewaking en blijft een ijkpunt. Verhildersum is een plek om te onthaasten, te genieten van de omgeving, waar je een boek kunt lezen in het gras, waar je lekkere streekproducten eet en drinkt, liefst uit eigen moestuin en boomgaard. Hiermee willen we ook toeristen uit de steden bewegen om naar het Hogeland te komen en hier te overnachten in een van de mooie B&B's, vogels te kijken in het Lauwersmeergebied, te gaan fietsen, (wad)lopen, te genieten van orgelconcerten, andere musea en attracties te bezoeken.

1.1. Sterk verhaal

Ook in 2024 deden we er alles aan om ervoor te zorgen dat bezoekers de cultuurhistorie van de Groninger Waddenkust kunnen beleven. Bezoekers stappen bij Verhildersum echt in het leven van de adel, de boer en de arbeider in de 19^e eeuw.

Allereerst zijn onze wisselexposities met stukken uit onze eigen collecties landbouw en textiel daarbij belangrijk. Dit jaar tonden we een keuze van zwarte kleding uit onze textielcollectie en machines die te maken hebben met het behandelen van vlas. Vlas werd een thema in samenhang met de uitgave van de roman Blauwblomme van Binie Bos, die speelt in Leens en gaat over een vlaswerker.

Onze belevingsgerichte aanpak voor alle doelgroepen stimuleert tevens een langer verblijf in de regio, want rondom het landgoed hebben we nu twee prachtige wandeltochten van 9 km en 2 nieuwe Ede Staal fietsroutes uitgezet, naast de bestaande 3 fietsroutes in onze app “Schatkaart van het Waddenland”, waarmee mensen de tastbare elementen van het ontstaan van het landschap en de nalatenschappen van de vroegere generaties van de adel, de boer en arbeiders verder kunnen ontdekken.

Het permanente Ede Staal belevingscentrum heeft er 2 nieuwe liedjes als VR-beleving bij en de inrichting is vernieuwd. Hier ervaren bezoekers in Virtual Reality de muziek van Ede Staal,

terwijl je geniet van de prachtige landschapselementen, de luchten, de kerken, de borgen en de boerderijen die hij bezingt. Je staat er middenin.

Met de spelelementen kunnen bezoekers de tekst uit het Gronings leren begrijpen. De muziek van Ede Staal roept als geen ander een gevoel waardering en trots op bij het kijken naar het landschap. Dat versterken we niet alleen in Groningen maar dragen we ook over op (inter)nationale bezoekers.

Beleefelementen 2024

De acties waarmee we een goed verhaal vertellen en bezoekers een bijzondere belevenis bieden met behoud van de authenticiteit van Verhildersum zijn:

- De indeling van het landgoed in 3 hoofdthema's, waardoor mensen worden uitgenodigd het hele landgoed te bezoeken.
- De belevingsroute die de thema's met elkaar verbindt.
- De bijbehorende brochure met de routekaart van het landgoed.
- Verhildersum To Go! De app, waarmee bezoekers aan de hand van de bezienswaardigheden op het landgoed zich per thema kunnen verdiepen in het verhaal van Verhildersum. Hierin voegen we telkens nieuwe verhalen toe. De app werkt op het landgoed zelf en overal waar mensen zich bevinden.
-
- Kunst en cultuur op Verhildersum tijdens het rampjaar 1672 (en Groningens Ontzet) waarin de culturele context van het grootste familieportret van Nederland wordt geschetst dat hangt in de grote zaal.
- Het verhaal Jonkers en slavernij, dat verteld over de rol van de familie Van Starckenborgh in de West Indische Compagnie.
- De reis van Cornelis Borgman 1850. Cornelis Borgman nam de Arendploeg mee naar Nederland vanuit New York en zorgde voor een revolutie in de landbouw. Deze ploeg vormde mede de aanzet tot de grote rijkdom van de Groninger boeren.
- Bij alle landbouwmachines die buiten staan bij de boerderij hebben we in 2024 bordjes opgehangen met een QR code die verwijst naar uitleg en een filmpje van de machine in actie. De filmpjes zijn door een vrijwilliger opgezocht in de Groninger Archieven.
- In 2024 zijn ook twee Ede Staal fietsroutes opgenomen in de app.
- Borgheren en borgvrouwen gekleed in 19e -eeuwse kostuums ontvangen op hoogtijdagen de gasten.
- Op de foto met Edzard: kinderen verkleden zich als prinses of ridder en gaan op de foto met Edzard.
- Boekpresentatie en lezingen van Binie Bos – auteur van de roman Blauwblomme - over de vlasarbeid in de 19e eeuw en een wandeling met haar door Leens. Dit in samenhang met de expositie van oude vlaswerktuigen en van vlas gemaakte linnen hemden in de boerderij.

1.2. Langer plezier bij Verhildersum en in de omgeving

We stimuleren een langer verblijf op het landgoed en in de omgeving met:

- De in 2022 gerealiseerde dierenweide met natuurspeelplaats voor kinderen.
- Ontdekkingsroute 'De schat van Van Starckenborgh' tussen Verhildersum en Adventurepark Waddenfun.
- De wandeling 'In de voetsporen van Edzard van Starckenborgh', 9 km. door het Waddenland.
- De wandeling in het voetspoor van Ede Staal, 9 km., met zijn muziek en de podcast met verhalen over zijn jeugd in Leens.
- Twee nieuwe fietsroutes 'Op fietse met Ede'.
- De 6 fietsroutes: 'Schatkaart van het Waddenland'. Drie beginnen bij Verhildersum en 3 beginnen bij Openluchtmuseum Het Hoogeland.

- Het Ede Staal pad met gedichten van Ede, te lezen met uitzicht op de landerijen die ze beschrijven.

In de voorgaande jaarplannen en jaarverslagen zijn de belevingselementen van Verhildersum die voortvloeiden uit ons project *Vooruit naar het verleden* uitgebreid toegelicht. Voor wie ze nog niet kent, staan ze op een rij in bijlage 1.

Internationaal georiënteerd

Zowel onze belevingselementen als de informatie op het landgoed zijn vertaald in Engels en Duits, evenals onze website en de borden op het landgoed. De informatie over het interieur van de borg is zelfs in het Frans vertaald.

In 2024 hebben we in samenwerking met Marketing Groningen enkele bussen met Duitse en Belgische touroperators ontvangen, met de bedoeling dat zij busreizen naar onze regio gaan organiseren. Er zijn voor 2025 al verschillende reizen ingepland.

1.3. Aandacht voor versterken toerisme en economie in de regio

Met het aanbod van wandelingen en fietstochten in de omgeving draagt Verhildersum eraan bij dat mensen langer in het Hogeland verblijven. Wie alles wil beleven wat er bij Verhildersum te doen is heeft niet genoeg aan 1 dag.

We willen met ons aanbod bewust niet alleen bereiken dat mensen langer bij Verhildersum vertoeven en hier meer besteden. Het is extra mooi als mensen blijven overnachten in de regio en ook andere musea bezoeken, van de natuur genieten etc.

Door het initiatief te nemen voor het vormen van het samenwerkingsverband 'de Groninger Waddenseum' en de krachten te bundelen om samen landelijk reclame te kunnen maken realiseren we een aanzuigende werking om meer toeristen naar Noord Groningen te trekken.

Trots op Groningen: het oudste cultuurlandschap van Europa.

We zijn met de Groninger Waddenseum begonnen om de naam bekend te maken. In 2023 en 2024 zijn we begonnen met verdieping van het verhaal van 3000 jaar leven langs de Groninger Waddenkust. Groningen is het oudste bewoonde gebied van Nederland, de ontwikkeling liep eeuwenlang ver voor op die in het Westen van het land.

Op de in 2023 vernieuwde website van de Waddenseum staan nu verhalen zoals: "Wist je dat er in Groningen al complete dorpen, boerderijen, stenen kloosters en fraaie kerken stonden, terwijl Amsterdam niet meer was dan een groepje hutten waar wat palingvissers woonden?" We merken al dat onze landelijke reclamecampagne de Groningers een gevoel van trots geeft. Met de nieuwe verhalen die we over de Waddenseum vertellen, versterken we die trots en maken we toeristen nieuwsgierig naar ons gebied.

We organiseren vanuit de Waddenseum nu ook lezingen. In 2023 en 2024 vonden 2 lezingen plaats met Mathijs Deen in het Visserijmuseum en daarna in Openluchtmuseum het Hoogeland. In januari 2025 pakken we het grootser aan: we hebben de nieuwe kerk gehuurd voor een lezing van Maarten van Rossem (met 550 kaarten uitverkocht)

2. Kerntaken onderhoud, beheer en registratie van de collecties

Het behoud en beheer van de borg met het landgoed behoort tot de belangrijkste voorwaarden voor het bestaan van een museum als Verhildersum. We hebben het dan over alle panden, de landerijen met bomensingels en oprijlaan, de tuin met de collectie bronzen beelden en de museale collecties: het borginterieur, de landbouwwerktuigen en aanverwante ambachten, de textiel en kostuumcollectie van de Groninger dracht. Gezien de omvang van het landgoed vergt dit veel aandacht, tijd en geld. Bijna vanzelfsprekend is het een kwestie van woekeren met de mankracht en de middelen.

Het onderhoud van de panden is vastgelegd in een meerjarig onderhoudsplan. We streven naar verduurzaming van het landgoed. De isolatie en aanleg van duurzame verwarming in alle panden vraagt een grote investering. De landerijen en de boomgaard beheren we biologisch. Voor de museale collecties is het beleid en beheer vastgelegd in ons collectieplan. Bij het onderhoud en beheer van de collecties en bij de registratie van de museumstukken zijn gespecialiseerde vrijwilligers betrokken.

Het onderhoud en beheer heeft niet alleen tot doel dit prachtige culturele erfgoed te bewaren voor toekomstige generaties, het is vooral ook bedoeld om het verhaal van Groningen - en specifiek van het leven aan de Groninger Waddenkust in de 19e eeuw² - te vertellen aan zoveel mogelijk mensen.

De acties die we uitvoeren voor onderhoud en beheer omvatten drie lijnen:

- 1. Monumenten en andere panden*
- 2. Groenonderhoud*
- 3. Museale collecties*

2.1. Onderhoud monumenten en andere panden

In 2024 voerden we de volgende werkzaamheden uit:

2.1.1. Renovatie interieur borg: meerjarenplan

De restauratie van de borg duurt al meerdere jaren, mede doordat we tussendoor stoppen om open te gaan voor het publiek. We naderen langzamerhand het slot: in 2024 zijn alle kozijnen en luiken in de buitenmuren aan de binnenzijde geverfd. Een teruggevonden tussendeur tussen de hal en ontvangkamer is hersteld en teruggeplaatst.

De buitenkant van de borg was al gerestaureerd in 2021, evenals de brug en de duiventil. In het najaar van 2022 is het werk aan het interieur van de borg begonnen; de restauratie van het behang en het schilderwerk in de eetkamer. In maart 2023 is dat deel van het werk afgerond, zodat de borg op tijd open kon voor het publiek. Direct na de sluiting van het seizoen op 1 november, zijn we verder gegaan met het schilderwerk binnen. Het schilderwerk betrof alle kozijnen in de buitenmuren. Dat was allemaal weer op tijd klaar voor de opening in april. Daarmee is officieel het restauratieplan uitgevoerd, ware het niet dat we het project binnen het budget hebben afgerond, zodat er nog zo'n €11.000,- overbleef. Met dat budget en wat

² Toegevoegde tekst in verband met de ontwikkelingen rondom de Groninger Waddensemusea.

creativiteit – gebruikmaken van behangranden uit voorraad en alleen het behang zelf laten drukken – zijn we in staat ook nog behang aan te brengen in het boudoir. Daarmee gaat een lang gekoesterde wens in vervulling en zal de borg begin 2025 in een mooiere staat van onderhoud en inrichting zijn dan ooit sinds de borg een museum werd rond 1953

Dank aan de financiers

Dit werk is allemaal mogelijk dankzij financiering via SIM- en GRRG- subsidie aangevuld met geld van de Clevering Meijer Stichting waarmee de eigen bijdrage kan worden gedekt. Wij zijn alle subsidie verstrekkers dankbaar voor deze steun, en zeker de Clevering Meijer Stichting die ons ieder jaar weer steunt.

2.1.2. De kas is nu als nieuw

Niemand zag er nog heil in de huidige kas te restaureren, we wilden zoeken naar een onderhoudsarm alternatief. Onze penningmeester Hans de Vries zag er wel heil in de kas te restaureren, hij dacht zelfs een deel van de houten structuur te kunnen behouden. Bij nader inzien bleven alleen de stenen onderrand en het stalen frame waaraan de houten latten met het glas bevestigd zijn overeind. Een enorme klus, geklaard met hulp van enkele vrijwilligers. Het resultaat mag er zijn, alle opstallen op het landgoed zien er nu goed uit.

Voorjaar 2024: penningmeester Hans de Vries restaureert de kas

2.1.3. Cameratoezicht op het hele landgoed vanwege toenemend vandalisme

Het toenemende vandalisme op het landgoed heeft ons ertoe gedreven stap voor stap cameratoezicht in te stellen op het hele landgoed.

Allereerst werden enkele ramen van het arbeidershuisje ingeslagen, vervolgens werd binnen getracht de hekjes te vernielen die voorkomen dat je de kamers kunt betreden.

Op de dierenweide werd de prullenbak in de vorm van beer in brand gestoken, wat best moeilijk is omdat hij is gemaakt van brandwerend materiaal, maar de ogen staan door gedeeltelijk smelten nu alsof de beer huult. Ook is geprobeerd de achterkant van de beer te vernielen.

Hardhouten planken uit de vloer van de waterpomp voor kinderen zijn gestolen, gewoonweg losgeschroefd. En er zijn planken uit de zijwand van het dierenverblijf losgewrikt en ontvreemd.

Eind 2022 is de juist met hulp van enkele jongeren geschilderde schuilhut bij de boomgaard bijna tot de grond toe afgebrand doordat kwajongens er een vuurwerkbom afstaken. In november 2023 is de nieuwe hut opgeleverd, maar in 2024 begon het vandalisme alweer. Een bankje in de hut werd vernield. Met alle inspanningen die we doen om het landgoed in goede staat te houden is dit enorm frustrerend. Ondanks dat het niet begroot was hebben we geïnvesteerd in wifi op het landgoed, zelfs een Starlink abonnement afgesloten voor de dierenweide, om overal camerabewaking te hebben. We hopen dat dit vandalisme tegenhoudt en als er wel schade wordt aangericht kunnen we zien wie het heeft gedaan, zodat de politie in actie kan komen.

Vrijwilligers hebben de vernielde wand van de veranda van het dierenverblijf hersteld

2.1.4. Arbeidershuisje binnenzijde geschilderd en nieuw behang

Dankzij de NPG subsidie van €10.000,- is het arbeidershuisje verder opgeknapt. Vorig jaar werd de houtworm bestreden en de buitenzijde geverfd. Dit is jaar is de binnenzijde aangepakt: kozijnen gelakt, vloeren gelakt en de woonkamer is voorzien van nieuw behang.

Arbeidershuisje: schilderwerk binnen is gedaan en nieuw behang aangebracht

2.1.5. Plan voor verbeteren entree en bezoekersruimte Museumboerderij

Nu alle panden na jaren eindelijk goed in de verf zitten, dus het noodzakelijke basisonderhoud gedaan is, komt er ruimte om na te denken over verbetering van de entree van de boerderij, het museumcafé en de museumzaal. De entree van de boerderij is totaal niet aantrekkelijk, veel fietsen gaan eraan voorbij, niet beseffend dat ze langs een museum fietsen. Daartoe is dan wel een bord boven de entree geplaatst, maar dit verbetert de uitstraling niet.

In 2024 heeft Verhildersum samen met Marketing Groningen Duitse en Belgische touroperators ontvangen om ze te interesseren busreizen naar Groningen te gaan aanbieden. Daaruit vloeien al boekingen voort. De ontvangstruimte voor groepen – het museumcafé – is echter sterk verouderd en te klein om een groep van 50 personen goed te ontvangen. We missen bovendien een goede plek om lezingen en workshops te geven.

De museumzaal mist daglicht en verbinding met de fraaie omgeving; er is bovendien geen verwarming waardoor we in de winter niet open kunnen zijn voor publiek. Het dak van de boerderij moet versterkt worden om zonnepanelen te kunnen dragen; dat is onderdeel van ons plan voor verduurzaming. Het is logisch en bespaart kosten wanneer bij de versterking van het dak meteen de ruimte eronder wordt aangepakt.

Er is al een architect ingeschakeld die een plan heeft gemaakt. Na goedkeuring van het bestuur moeten de plannen uitgewerkt worden en zal subsidie worden gezocht voor de realisatie, onder andere bij de Vriendenloterij. We kunnen deze plannen echter niet uitvoeren voordat het geld voor de verduurzaming er is. Het een kan niet zonder het ander. Punt is dat fondsen de verduurzaming niet willen betalen, wel de herinrichting voor publiek.

Bestaande entree Museumboerderij niet uitnodigend genoeg

Eerste schets uit plan voor aanpak Museumboerderij met aantrekkelijke entree, daglicht in de expositieruimte, geschikte ontvangstruimte

2.1.6. Inkomsten uit panden moeten het onderhoud ervan mogelijk maken

Hoe realiseren we het uitgangspunt dat ieder pand genoeg oplevert om kosten van onderhoud te dekken?

- Het voorhuis van de Museumboerderij was tijdelijk verhuurd sinds 2021. De huurder die in 2022 kwam, huurde het huis gekoppeld aan het leveren van diensten aan het landgoed. In 2024 is hij zelfs enige maanden in dienst geweest. De samenwerking leverde wederzijds niet op wat ervan werd verwacht en is beëindigd op 31 december.
- Plan voor B&B.
Bij de verbouwing van het woonhuis is er rekening mee gehouden dat in de toekomst 1 van de voorkamers wordt omgebouwd naar een B&B. Daarmee wilden we in combinatie met de bewoning een begin maken met verblijfsaccommodatie op het landgoed. Nu de bewoning is beëindigd ligt ook de mogelijkheid er weer om een groepsaccommodatie te maken van het huis. Hiertoe wordt in 2025 eerst een architect gevraagd naar de mogelijkheden van het huis.
- Sinds 2023 hebben we voor de exploitatie van Restaurant Ons Schathoes een goede samenwerking met Stefan en Simone Kollumer van Herberg Molenrij. Verhildersum heeft hiermee een vast rendement uit het Schathoes en loopt minder risico dan bij het zelf uitbaten van het restaurant. Bovendien is horeca niet onze kernactiviteit. Essentieel is dat de uitbater van het Schathoes wel meewerkt aan de evenementen op het landgoed. De uitbater maakt daarom ook deel uit van het stafoverleg. Die samenwerking verloopt tot nu toe heel prettig.

Structureel meer geld nodig voor onderhoud

Genoemd streven om de kosten te dekken met de inkomsten uit de panden zal echter niet genoeg geld opleveren om groot onderhoud te doen, laat staan de panden te verduurzamen. Daar moeten we altijd nog apart fondsen voor zoeken. Dat legt een grote druk op de directie. En dat voor een landgoed dat essentieel is voor het beleefbaar maken van het verhaal van Groningen, voor de versterking van de toeristische economie, voor de leefbaarheid en kwaliteit van leven in de regio. Onze inspanningen om daaraan een bijdrage te leveren maken we in ons beleidsplan duidelijk en zijn in dit jaarverslag te vinden. Daarom is een plan ingediend om via Nij Begun de basis in orde te kunnen, zodat er ruimte komt om nieuwe maatschappelijke initiatieven te ontwikkelen, de ontvangstruimtes voor publiek te verbeteren, collecties beter te kunnen bewaren en mooie tentoonstellingen te maken die extra publiek trekken. (zie ook 2.1.7)

2.1.7. Een camping op Verhildersum?

In 2024 werden we benaderd door inwoners van Leens die een camping zouden willen beginnen op het landgoed. Omdat het beoogde terrein eigendom is van Staats Bosbeheer is de vraag voorgelegd aan de rentmeester. In principe willen we zelf wel verblijfsaccommodatie op het terrein, zeker omdat daar behoefte aan is in de regio. Er moet dan wel een plek gevonden worden die niet in het zicht ligt tussen borg en boerderij om het authentieke karakter van het landgoed te behouden.

2.1.8. Duurzame verwarming en energie opwekken – grote zoektocht naar subsidie

In 2021 zijn we al gestart met het in kaart brengen van de globale investeringen die nodig zijn om het landgoed te verduurzamen. Wij hebben daarbij samenwerking gezocht met de Menkemaborg en Openluchtmuseum Het Hoogeland, zodat een duidelijk beeld ontstaat van de noodzakelijke investeringen om de drie grote musea in de gemeente Het Hogeland

toekomstbestendig te maken en het achterstallig onderhoud weg te werken. In 2022 hebben we met hulp van een kwartiermaker, gefinancierd door de gemeente, de gezamenlijke behoefte in kaart gebracht.

In 2024 heeft Bureau Anne Wieringa de verduurzamingsmogelijkheden voor de borg in kaart gebracht. In juni is contact gelegd met de gemeente om een vooroverleg te starten over de aanvraag van de omgevingsvergunning. Die vergunning is noodzakelijk om GRRG -subsidie aan te vragen. Begin 2025 lijkt er beweging in te komen: er wordt een vooroverleg gepland.

Overigens is de maximale bijdrage vanuit de GRRG slechts €50.000,- terwijl wij ongeveer 1,2 miljoen euro nodig hebben alleen voor de borg. Lastig is bovendien dat we zonne- energie nodig zullen hebben. Het dak van de boerderijschuur leent zich voor zonnepanelen, maar moet eerst versterkt worden. Daar moeten we dan eerst subsidie voor vinden en bij de aanpak van het dak ook isolatie verbeteren. Alles hangt met elkaar samen.

Om plannen te maken voor alle niet museale panden kregen we een energiecoach vanuit de provincie. Die heeft in 2023-2024 voor de boerderij, het koetshuis en het Schathoes de energiebehoefte en de mogelijkheden voor verduurzaming in kaart gebracht.

Inmiddels weten we dat we ongeveer 5 miljoen euro nodig hebben om de panden te isoleren, te ventileren, duurzaam te verwarmen, zonnepanelen en een windmolen aan te schaffen.

Samen met andere borgen, kloosters en openluchtmuseum zoeken naar mogelijkheden bij Nij Begun

Het is vrijwel onmogelijk om zo'n groot bedrag te vinden. Grote fondsen zoals de Stichting Doen financieren verduurzaming niet. Bovendien zitten we al in een verstikkende maalstroom van onze standaard subsidieprocedures – de cultuurnota bij de provincie, de gemeente, overheid (Sim en GRRG) – nog een aantal kleinere fondsen die onze restauraties mogelijk maken. Bijna alle tijd die directeuren hebben gaat naar overleven en het behouden van het erfgoed.

Daarom hebben we samenwerking gezocht met de andere borgen, de beide kloosters in de provincie en natuurlijk met Openluchtmuseum Het Hoogeland waarmee we al langer samenwerken. We hebben samen een plan ingediend om vanuit Nij Begun, de economische agenda, een stevige basis te leggen onder de leefbaarheid en de toeristische economie door deze musea snel te verduurzamen en het onderhoud in de komende jaren veilig te stellen. Onze erfgoedmusea zijn essentieel voor het vertellen van de geschiedenis van Groningen. En het is vreemd dat via de subsidie rondes die langs de Kunstraad gaan, elke 4 jaar de kans bestaat dat een van deze pijlers onder onze toeristische sector de deuren moet sluiten.

Als de verduurzaming en het basisonderhoud zijn geregeld hebben de musea meer ruimte om nieuwe samenwerkingen aan te gaan en initiatieven te nemen waarmee er meer toeristen naar de regio getrokken worden. Of om projecten te starten die de leefbaarheid vergroten; zie de werkplaats van Verhildersum die als ontmoetingsplek moet gaan dienen en uitvalsbasis voor de Klussendienst van Werk op Maat, die het mogelijk maakt dat mensen hulp krijgen in en rond hun huis zodat ze daar zo lang mogelijk kunnen blijven wonen.

Ook daar is vaak extra subsidie voor nodig, zeker voor het aanpassen en verbeteren van bezoekersruimten, het beginnen van erfgoedlogies, maar daar zijn wel fondsen voor te vinden en er is dan ruimte om die aanvragen en verantwoordingen op te pakken.

2.1.9. Brede toekomstvisie ontwikkelen

In 2025 start een Werkgroep Toekomstvisie onder leiding van het bestuur. De werkgroep kijkt naar de brede verdere ontwikkeling van het landgoed. Alle ideeën die er leven zoals een betere verbinding met DoeZoo, overnachtingsmogelijkheden op het landgoed en eventuele nieuwe belevingselementen voor bezoekers worden meegenomen in het plan dat zij maken. Dit plan vormt een vervolg op het Meerjarenbeleidsplan 2025- 2028.

2.2. Groenonderhoud

Het groenonderhoud bij Verhildersum is onderverdeeld in 2 onderdelen:

- de binnentuin;
- het buitengebied.

2.2.1. Onderhoud binnentuin

Dankzij SIM-Groen subsidie is het reguliere onderhoud van de binnentuin geborgd tot en met 2027. Sinds 2022 voert de firma Overdevest uit Leens het onderhoud uit.

Maar er is veel achterstallig onderhoud in de tuin en vooral in de singels. Ook in de tuin is het noodzakelijk om het groen te herstellen. In de afgelopen decennia zijn bomen omgewaaid die qua kleur beeldbepalend zijn en de symmetrie in de tuin is ook door hun verdwijning aangetast. De kruidentuin is grotendeels verloren gegaan, de buxushagen eromheen zijn dood, de paden vervaagd. Het reguliere onderhoudsgeld is niet voldoende om dit soort zaken aan te pakken. Naar jaren zoeken is het gelukt via een stevige bijdrage van de gemeente gecombineerd met GRRG- Groen, met SIM-Groen en met een bijdrage van het Dinamo Fonds en de Clevering-Meijer Stichting de financiering rond te krijgen voor herstel van het historisch groen.

2.2.2. Herstel historisch groen en vergroting biodiversiteit gestart in 2024

Eind 2022 is een plan gemaakt voor herstel van de kruidentuin, het aanbrengen van randen van cortenstaal die de verdwenen buxushagen vervangen, het herplanten van verdwenen bomen en vaste planten in de borgtuin en bij de boerderij. Voor de kosten van dit deel is financiering gevonden van het Dinamo Fonds en van de Clevering Meijer Stichting.

Ook is in kaart gebracht wat er moet gebeuren om de eeuwenoude bomen aan de oprijlaan nog een tijd te kunnen behouden en hoe de singels kunnen worden hersteld. De uitvoering van het complete plan is in de winter van 2023-2024 gestart.

[Het complete plan Herstel Historisch groen is te lezen op onze website](#) (pdf).

Waar staan we nu:

- De zieke en gevaarlijk scheef staande bomen in de singels zijn gekapt;
- De slootkanten zijn schoongemaakt, bomen en opslag verwijderd;
- De randen van de kruidentuin zijn voorzien van cortenstaal;
- De paden in de tuin zijn hersteld;
- Er zijn honderden nieuwe kruidenplantjes gepoot;
- Verdwenen bomen en vaste planten in de beeldentuin en in de tuin van de boerderij zijn opnieuw geplant;
- De buxushagen in de tuin zijn voorzien van een nieuwe laag tuinaarde, ontbrekende buxusplanten zijn aangevuld. Overigens hadden we last van buxusmotten. Die zijn bestreden maar hebben wel de hagen aangetast. Gelukkig zijn ze niet dood.
- De oprijlaan is glad gemaakt en voorzien van een nieuwe laag grind.
- De parkeerplaats is voorzien van een nieuwe laag schelpen.

In 2025 worden de afgezaagde bomen verwijderd, de stoppels gevreesd en nieuwe bomen geplant.

2.2.3. Aanpak oprijlaan, singels en tuin in beeld

Snoeien bomen aan de oprijlaan

De oprijlaan ligt er mooi bij

Werk aan de kruidentuin: aanbrengen van cortenstaal randen

2.2.4. Meerjaren onderhoudsplan groen: steun blijft nodig

Onderzoek van onder meer Landschapsbeheer Groningen heeft uitgewezen dat ons onderhoudsbudget voor het groen structureel omhoog moet.

Het huidige budget is €70.000,- en in werkelijkheid is eerder het dubbele nodig.

De mensen van Werk op Maat onderhouden nu de singels: zij verwijderen opslag en houden de taluds van de sloten schoon. De gemeente helpt nu mee om het achterstallig onderhoud aan te pakken, maar daarna moeten we het onderhoud op peil zien te houden. Wellicht is er in de toekomst voor het reguliere onderhoud samenwerking mogelijk met het Vaklandproject. Mensen in opleiding kunnen op Verhildersum immers veel ervaring opdoen. Groot onderhoud zal problemen blijven opleveren; het vervangen van de beschoeiing van de gracht kost alleen al eens per 20 jaar ruim €200.000 en de borggrachten eens per 10 jaar baggeren vergt zo'n €80.000,-. Eigenlijk moeten we hiervoor reserveringen aanleggen maar dat kunnen we niet. Daarvoor moet dan weer apart subsidie gezocht worden.

2.3. Collectiebeheer, registratie en digitale ontsluiting

Sinds 2022 is dankzij een voucher van de Provincie Groningen in het kader van het Meerjarenprogramma Innovatie Musea, een specialist - Bibi Bodegom - ingehuurd om de kwaliteit van de registratie te controleren en te verbeteren.

In 2024 zijn de collectiestukken in het depot op de zolder van de borg allemaal onder de loep genomen door onze nieuwe conservator Lisa Witte. Zij is dit jaar 4 dagen per week in dienst met subsidie van het Mondriaanfonds. Er zijn nieuwe kasten geplaatst, zodat de collectie beter bewaard is en Bibi Bodegom helpt met het aanpassen van de standplaatsen van de verplaatste collectie. Ook zijn de velden opgeschoond die niet goed waren ingevuld, dus we zijn weer helemaal bij de tijd wat betreft de invoer in Axiell.

We zijn heel blij dat we nu een conservator in huis hebben en gelukkig kan Lisa 2 dagen per week blijven, dankzij toekenning van extra subsidie vanuit de Provincie na het positieve advies van de Kunstraad op onze aanvraag voor de cultuurperiode 2025-2028.

Lisa Witte, in 2024 aangetreden als conservator bij Verhildersum, in actie op de borgzolder

Nieuwe werkgroep collectie borg

Lisa heeft ook een nieuwe werkgroep opgericht die haar gaat helpen bij de controle en registratie van de collectie in de borg. De groep werkt nauw samen met de registratiecommissie van de landbouw; die daarmee ook is versterkt.

Nieuwe werkgroep schoonmaak borg

Sinds vorig jaar is er bovendien een nieuwe werkgroep die de borg regelmatig schoonmaakt, het zilver en het koper poetst, de kroonluchters onder handen neemt.

Nog nooit zag de borg er zo stralend uit. De mensen zijn vorig jaar begonnen als hulp om na het schilderwerk in de borg het stof op te ruimen. Ze hebben zoveel plezier in het werk dat zij nu regelmatig actief zijn. We zijn heel blij met hun werk en de bezoekers ook, die veel complimenten maken over de staat waarin we de borg tonen.

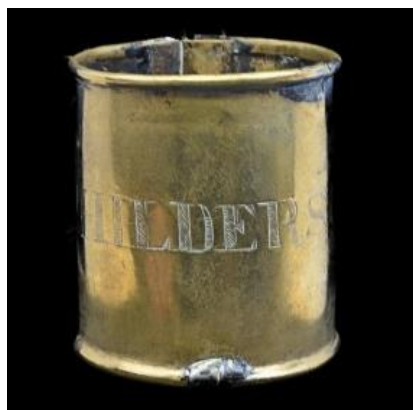
Enthousiaste koper poetsende vrijwilligers in de kantine van het Koetshuis

Overigens trekken de prachtige boeketten ook vaak de aandacht; deze worden gemaakt door enkele andere vrijwilligers. U ziet: het is allemaal teamwork bij Verhildersum.

In bruikleen gegeven: zwanenhalsband

We hebben een van onze zwanenhalsbanden uitgeleend aan [Museum De TIID in Bolsward](#).

Er zijn 12 van deze halsbanden in Nederland, wij hebben er 2. De mooiste is te zien bij ons in de borg.

Zwanenhalsband Verhildersum uitgeleend aan De TIID, Leeuwarden

2.3.1. Collectie Groningen

We doen natuurlijk ook mee met de plannen voor een betere online presentatie van de mooiste collectiestukken in Groningen; een project van Erfgoedpartners. De bedoeling is dat we vanuit Axiell collectiestukken online kunnen tonen. Er is een nieuwe web omgeving in aanbouw, waarbij Lisa Witte meedenkt over de inrichting en vormgeving.

2.3.2. Expositie Sprankelend zwart in 360- graden online

Sinds 4 jaar gebruiken we een schenking van €10.000,- van een anoniem fonds voor het online beschikbaar maken van onze textieltentoonstellingen. Dus zo komt ook de tentoonstelling van afgelopen jaar weer online. Met 'Sprankelend zwart', tonen we de mooiste zwarte kleding uit de collectie. De kleding werd gebruikt voor rouw en trouw. Er zijn bijzonder fraai gemaakte exemplaren bij, bestikt met gouddraad en parels. Zie ook onze website [Museum online](#).

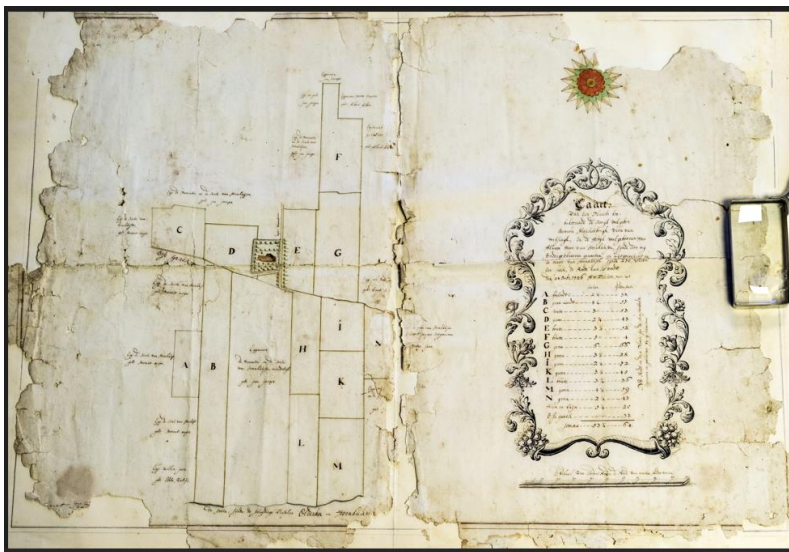
2.3.3. Workshops fotografie gingen door

Onze fotograaf en projectleider exposities Caroline Penris heeft ook dit jaar de fotografie werkgroep begeleid. De club blijft actief en kon dankzij de voucher van de provincie voor Innovatie Musea ook weer fotograaf Hans Wijninga inschakelen voor lastig te fotograferen stukken. Uiteindelijk is het de bedoeling dat we als musea onze geregistreerde stukken kunnen delen met elkaar, dus dat we toegang krijgen tot elkaars databases van de collecties zodat we ook kennis gemakkelijker kunnen uitwisselen. De foto's zijn ook belangrijk voor het tonen van stukken op de in aanbouw zijnde nieuwe website voor de Collectie Groningen.

Fotograferen is een doorlopend project, de registratie en fotografie is feitelijk nooit klaar en we hebben eerst nog een inhaalslag te maken.

2.3.4. Documenten laten scannen

Via het project Innovatie musea van de provincie Groningen, zullen onze papieren collectiestukken gescand worden. We hebben ze aangemeld en zullen ze aanleveren zodra dit kan. Het belangrijkste stuk is een oude landkaart. De kaart, getekend door H. W. Folckers anno 1726 behoorde toe aan mevrouw Starckenborgh van Wetsingh. De kaart is in 1995 gerestaureerd door Uta Anderson.

Folckers kaart uit 1726, een uniek stuk dat gescand zal worden

3. Exposities en activiteiten die herhaalbezoek stimuleren

Met jaarlijks wisselende tentoonstellingen in onze expositieruimtes in het Koetshuis en in de nieuwe schuur van de boerderij interesseren we bezoekers - van 4 tot 100 jaar, van elk ontwikkelingsniveau uit binnen en buitenland - ook voor herhaald bezoek. We tonen telkens andere stukken uit de textiel- en landbouwcollectie en vertellen verhalen vanuit het perspectief van de vroegere bewoners van het landgoed. We zoeken ook naar andere publiekstrekkingen zoals de expositie in 2018 met Ploeg kunstwerken uit particulier bezit en de topexpositie in 2000 over Ede Staal.

Bij Museum Borg Verhildersum kunnen bezoekers niet alleen de geschiedenis van Groningen beleven en ervaren hoe het was om te leven in een gezin van adel, boerenstand of landarbeider. We kijken ook naar de toekomst en naar nieuwe doelgroepen. Onze bijzondere kostuumcollectie kan een inspiratiebron zijn voor modeontwerpers en verdient dus promotie via de opleidingen. En de innovatieve kracht die blijkt uit het agrarische verleden van Groningen is er nog steeds: we tonen ook innovatieve nieuwe ontwikkelingen voor duurzame landbouw en bieden jonge boeren een podium om dat te laten zien.

3.1. Exposities 2024

Verhildersum heeft 3 locaties voor exposities:

- Het koetshuis
- De borg
- De grote expositiehal in de boerderij, met de tijdlijn van de borg, 3 kabinet-exposities, de jaarlijks wisselende textielexpositie, de 3 vakken voor oude ambachten die eens per 2 jaar wisselen en de centrale cirkel voor grotere wisselexposities.
- De oude schuur waar de 19^e-eeuwse oogst getoond wordt
- Het arbeidershuisje waar het leven van de landarbeider centraal staat

In de borg, de oude schuur en het arbeidershuisje vinden jaarlijks aanpassingen plaats aan de inrichting. Het interieur van het arbeidershuisje is dit jaar goed aangepakt met nieuw behang in de woonkamer, ook zijn de vloeren en kozijnen gelakt.

De borg en het arbeidershuisje hebben in 2022 een grondige aanpak ondergaan waarbij vooral de details het verschil maken. Het lijkt nu echt alsof er nog mensen wonen die net even niet thuis zijn. Dat zie je aan een breiwerkje, een opengeslagen boek, een omslagdoek die over een stoel hangt etc. Ook de zolder en de kelder van de borg hebben deze aandacht gekregen. Bezoekers zijn enthousiast over het resultaat.

De jaarlijkse schoonmaak - alle textiel eruit, wassen wat kan en in de diepvries leggen om motten te doden - en herinrichting van de borg en het arbeidershuisje vergden opnieuw veel werk. In de borg ook weer extra, want nadat eerder al de eetkamer compleet ontruimd was vanwege de restauratie van het behang is in de winter van 2023 veel schilderwerk verricht waardoor stof van het schuren in alle kieren zat. Ook nu is het met vereende kracht weer gelukt om de borg op tijd open te hebben voor het publiek.

3.1.1. Permanent Ede Staal Belevingspunt in de grote schuur vernieuwd

In 2023 is dankzij subsidie van Gemeente, Provincie en het Scholtenfonds de permanente 'expositie' ingericht: Ede Staal: mijn Groningen – mien Grunnen.

In 2023 zijn we gestart met 3 liedjes die centraal staan in de VR-bril, het taalspel en in de 360 graden vluchten:

- 't Hogelaand
- Nijstoatenziel
- Mien toentje.

In 2024 zijn er twee liedjes toegevoegd:

- 't Het nog nooit zo donker west
- Het tweede perron.

Van de nieuwe liedjes zijn de teksten in de ruimte zichtbaar, enkele bestaande zijn vervangen. Jasper Staal heeft de vormgeving verzorgd. We hebben ieder jaar een vernieuwing zodat mensen terug blijven komen.

Een VR-beleving van Groningen met Ede's muziek, landschap en taal.

Met de VR-bril op beleven bezoekers Groningen met de muziek van Ede Staal in hun oren, terwijl zij in het landschap zijn dat Ede bezingt. Dat is een bijzondere ervaring.

Zie de lucht boven 'Oethoezen', de weg naar 'Klooster' en het torentje van 'Spiek'.

Met deze beleving ervaren bezoekers de liederen van Ede Staal als nooit tevoren en voelen de impact van de schoonheid van het landschap.

De VR-beleving bestaat uit een spel, waarbij mensen de coupletten van het lied moeten verzamelen in de omgeving waarover het lied gaat, alvorens het hele lied klinkt. In 2024 zijn alle liedjes in de VR omgeving technisch aangepast, zodat mensen gemakkelijker het spel kunnen uitspelen.

In de cirkel de VR brillen

360 graden vlucht boven Groningen

Omdat niet iedereen het VR spel wil spelen – sommige bezoekers willen direct de liedjes horen en het landschap zien – zijn er ook 3 vliegtuigstoelen met daarbij een kleine VR-bril en koptelefoon. Hierin spelen de liedjes continu en vliegen mensen intussen over Groningen: zoals Het Hogeland en Nieuwstatenzijl. Dit blijft een waardevolle aanvulling.

360 graden vlucht boven Groningen met muziek van Ede Staal

Ede's Taal

We besteden ook aandacht aan de Groninger taal met het spel 'Ede's Taal'. Mensen kunnen hiermee punten scoren, kijken hoe ze in de race zitten en worden er erg fanatiek van. Er ontstaan ook regelmatig gesprekken tussen Groningers en bezoekers uit de rest van het land, waarbij de Groningers maar al te bereid blijken om wat uitleg te geven over de taal.

Digitaal fotoboek: Wie was Ede Staal?

Voor wie wil weten wie Ede Staal was is er een interactieve fotowand ingericht met beelden uit zijn leven. Ook foto's en materialen uit het familiearchief die niet eerder zijn vertoond. En... zijn piano staat hier.

De piano van Ede Staal

Ook een belangrijk plek is er voor de piano van Ede Staal. Die staat in een kabinet, dat gedraaid kan worden als we een 'huiskamerconcert' organiseren rondom de piano.

Tik Tok Tammo bij de piano van Ede Staal in de expositieruimte, tv opname voor omroep Max.

3.1.2. Expositie Groninger mode en dracht:

Ieder jaar tonen we een ander deel uit onze textielcollectie in de boerderij waar we voor dames en heren prachtige collectiestukken hebben, compleet met oorijzers, sieraden en accessoires.

Sprankelend Zwart

Dit jaar toonden we het modebeeld en rouwkleding uit de 19e eeuw. Het is verrassend hoe modieuze zwarte glanzende stoffen toentertijd rijkelijk werden versierd met kralen, franje, veren, bont en borduursels.

De keuze voor zwart had vaak ook praktische redenen. Zwart kon namelijk bij verschillende gelegenheden gedragen worden. Er werd zelfs in het zwart getrouwd. Volgens de etiquette was rouwkleding niet glanzend maar dof zwart.

Altijd weer blijft het interessant te zien hoe de klederdracht in Groningen zich vormde naar de mode. De ontwikkelingen in de Parijse mode werd hier op de voet gevolgd. De rijke boeren waren dus zeer modebewust. Dit in tegenstelling tot klederdracht elders in het land die er eeuwenlang hetzelfde uitziet. Groningers waren meer vrijgevochten en hielden zich minder aan strakke regels. Dat zegt iets over de Groninger aard en cultuur.

Voorzijde 'bewaar' brochure

Brochures om te bewaren

Sinds vorig jaar maken we van iedere tentoonstelling van de textielcollectie een brochure. We drukken een extra oplage zodat we de brochures straks gebundeld kunnen verstrekken. Zo geven ze een overzicht van onze collectie. Een boek uitgeven is prijzig en op deze manier kunnen bezoekers ook brochures verzamelen.

Blijvende online tentoonstelling

Ook de expositie van dit jaar komt weer online beschikbaar als 360 graden presentatie waarop je kunt inzoomen tot op de details.

Een fraaie zwarte cape uit de collectie

3.1.3. Expositie oude ambachten en landbouwwerktuigen

In de boerderij i tonen we ieder jaar verschillende ambachten. Er zijn 3 ruimtes waar we werkplaatsen met gereedschappen laten zien, die wisselen eens in de zoveel tijd.

Dit jaar werd de tentoonstelling van de landaanwinning vervangen door materialen voor het bewerken van vlas. We toonden ook enkele linnen hemden uit de collectie om te laten zien wat er van vlas werd gemaakt.

We hebben speciaal gekozen voor vlaswerktuigen omdat auteur Binie Bos in april 2024 har roman bij ons zou gaan presenteren: Blauwblomme. Centraal in het verhaal staan de vlaswerkers die in Leens werkten rond 1900. Deze samenwerking bleek een groot succes. Zie ook onze extra activiteiten in paragraaf 3.2.

De oogst van vlas, achterwand voor de expositie van werktuigen uit onze collectie (foto: Groninger archieven)

3.1.4. Kabinet-exposities

Dit jaar zijn twee grote expositiekasten op wielen - de kabinetten - ingericht met verhalen over Groninger boeren in de 19e eeuw. Ze zijn omgedraaid zodat de afdeling met historische verhalen duidelijk gescheiden is van de ruimte waarin Ede Staal centraal staat. Eén kabinet bevat de piano van Ede Staal en dat blijft de komende jaren zo. De zaal is nu zo ingericht dat 2 kabinetten beschikbaar zijn voor de historie van de landbouw of voor de textiel. Beide verhalen zijn zo kenmerken voor het leven van de boeren inde 19e eeuw dat we ze een aantal jaren zo houden.

Het Borgman Kabinet

Het Borgman Kabinet geeft diepgang aan ons verhaal van de Arendploeg, een van onze centrale collectiestukken. Cornelis Borgman, die woonde in boerderij Welgelegen, nam de ploeg in 1850 mee van zijn reis naar Amerika. De ploeg zorgde voor een enorme innovatie in de landbouw, waardoor de opbrengst van het land omhoog ging terwijl er minder inspanning

nodig was voor het ploegen. Intussen was er oorlog in de Krim en de graanprijzen waren hoog. Vandaar die schitterende boerderijen: Groningen werd een graanrepubliek. Intussen nam de rijkdom van de adel af.... De reis van Borgman is gereconstrueerd aan de hand van zijn reisverslag. In Verhildersum To Go! is dat helemaal te volgen en de tastbare herinneringen zijn te zien in het kabinet, samen met de portretten van familieleden die we als schenking ontvingen.

Het kabinet over de reis van Borgman in de grote schuur van de boerderij blijft

Uit zeeklei gebakken; de familie Mansholt

Het tweede historische kabinet was gevuld met het verhaal over de familie Mansholt. Dit is zo'n prachtig verhaal dat het nu tot de vaste inrichting behoort. Immers, het leven van de boeren is een element in onze basis. De bruikleengever – Peter Voerman - denkt hierover mee en in 2024 zijn er dan ook nieuwe elementen aan de inrichting van de vitrine toegevoegd.

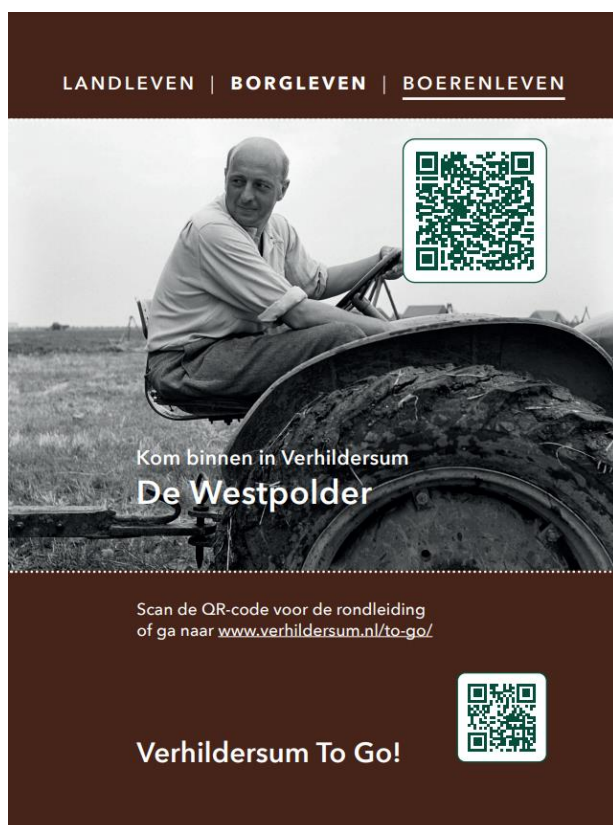

Het Mansholt kabinet aangevuld met familiefoto's rechtsonder, nieuwe documenten en verhaal Westpolder

Verhaal toegevoegd over de aanleg en overstroming van de Westpolder.

Een van de nieuwe elementen is het verhaal over de aanleg van de Westpolder die in 1874 begon en de overstroming in de nacht van 30 op 31 januari 1877. Dan zorgen een combinatie van springtij en hoog water voor een dijkdoorbraak in de nog jonge zwakke dijk. De vloed bereikt een hoogte van 3.90 meter boven volzee. Er waren 13 slachtoffers, op het kerkhof van Vierhuizen staat een klein monument. Veel boeren en knechten konden op tijd met wagens naar hoger land komen, anderen gebruikten boten. Er is een brief bewaard gebleven (d.d. 21 Maart 1874) waarin Willem Lammerts Dijkhuis, wonende in de oude polder op boerderij 'Midhuizen', deze ramp beschrijft.

Verhildersum To Go! blijkt telkens weer een geweldige app waaraan we tegen weinig kosten nieuwe verhalen beleefbaar kunnen maken. Verhalen die mensen ook thuis kunnen lezen.

Dit bordje bij het Mansholt kabinet verwijst naar het verhaal over de Westpolder

3.1.5. Twee exposities in het Koetshuis: opening met Gert Sennema

We zijn het seizoen 2024 gestart met de expositie van Gert Sennema: Moederland. De expositie toonde onder meer sculpturen die niet in opdracht zijn ontstaan. Deze beelden zijn gemaakt uit hout en klei uit de eigen leefomgeving van Sennema. Verder draaide er een korte documentaire over het werk van Gert Sennema. Er waren ook gereedschappen en voorstudies van de werken te zien.

De werken die in privébezit zijn werden ook gepresenteerd middels foto's van Willem van der Velde. Hij maakte ook foto's van het werkproces van Sennema. Een prachtige combinatie.

Opening expositie Moederland, Gert Sennema

3.1.6. Blik op het Noorden, foto's van Harry Cock

REDDENDE ALLEDAAGSHEID

Op 5 juli opende de expositie van Harry Cock in het Koetshuis. Cock is vooral bekend als Volkskrant fotograaf. Rond 1980 begon hij met fotograferen in opdracht. Doordat hij in Assen woont, kreeg hij logischerwijs veel opdrachten in het noorden van Nederland. Ogenscheinlijk bepaalden de opdrachtgevers wat en hoe er gefotografeerd werd. Maar, wat je fotografeert ben je zelf. Tot dit inzicht kwam hij in de begintijd van zijn loopbaan als journalistiek en documentair fotograaf.

"Veel journalistieke onderwerpen waren fotografisch niet interessant, maar omdat ik toch ter plekke was en vaak lang moest wachten op het moment suprême, richtte ik mij op dingen er omheen. De vraag om dingen en gebeurtenissen vast te leggen verplaatste zich naar het persoonlijke. Vanaf de jaren tachtig legde ik mijzelf op een dagboek bij te houden. De dagboekfoto's heb ik 'Reddende Alledaagsheid' genoemd." Beelden uit de dagboeken waren samengebracht in deze tentoonstelling in het Koetshuis.

Straatreclame voor de expo van Harry Cock

3.2. Extra activiteiten 2024

Historisch oogstfestival

Ons grootste jaarlijkse evenement is het historisch oogstfestival. Dat was dit jaar een groot succes. Het weer was prachtig, wat eraan bijdroeg dat er 800 bezoekers meer kwamen dan vorig jaar; zon 3500 in het hele weekend. . De nieuwe formule met muziek en theater erbij houden we vast. De bedoeling is daarmee ook een jonger publiek te trekken. De muziek in de avond trekt echter te weinig publiek, we slagen er niet in daarmee een avondfeest voor jongeren in de regio te realiseren. We stoppen daarom na 2 pogingen met het avondprogramma. Met een sterke onderlinge samenwerking tussen de 200 vrijwilligers is er wel weer een fantastisch weekend neergezet.

Dorsen met oude dorsmachine

Varen met de sloep van het Visserijmuseum, was een succes

Kinderactiviteiten trokken veel gezinnen

Paaseieren zoeken

Zoals elk jaar begonnen we het seizoen met het traditionele paaseieren zoeken. Dit jaar hebben we het evenement in een nieuw jasje gestoken: de tuin was verdeeld in drie zones, zodat jongere kinderen een eerlijke kans kregen om eitjes te vinden. Deze aanpassing werd enthousiast ontvangen door de bezoekers en zorgde voor een vrolijke start van het seizoen.

De paashazen in actie

NL Doet

Tijdens NL Doet op 16 maart hebben diverse mensen het landgoed schoongemaakt en geholpen de gebouwen te poetsen. Het evenement bood niet alleen de kans om samen mooie klussen te klaren, maar ook om nieuwe vrijwilligers te ontmoeten en hen kennis te laten maken met Verhildersum. Het was weer een gezellige en productieve dag.

NL Doet deelnemers poseren bij de boerderij

Boekpresentatie Binie Bos: Blauwblomme

Op 7 april lanceerde Binie Bos haar eerst boek Blauwblomme in Ons Schathoes.

Haar roman speelt zich af in Leens aan het begin van 20ste eeuw. Een vlaswerker staat centraal in het verhaal, daarom is in de boerderij dit jaar vlasbewerking een van ambachten die we tonen. Later in het jaar geeft Binie nog een workshops en signeersessies in de boerderij. De samenwerking was een groot succes.

7 april lancering roman Blauwblomme over vlaswerkers in Leens

Wandeltocht Dorpsbelangen Leens

Dit jaar organiseerde Dorpsbelangen Leens op 11 mei voor het eerst een wandeltocht met als startpunt de museumboerderij van Verhildersum. Deelnemers konden zich hier aanmelden en na afloop genieten van een kop koffie of thee, met de mogelijkheid het museum te bezoeken. Het evenement trok een flinke groep enthousiaste wandelaars en de bedoeling is om er een jaarlijkse traditie van te maken.

De Streekmarkt is gestopt

Nadat we de voorbereidingen voor de eerste Streekmarkt in het seizoen klaar hadden, kregen we een telefoontje van een van de standhouders. Hij vertelde dat de marktlieden hadden besloten de markt naar Zoutkamp te verplaatsen in de verwachting dat daar meer klanten zouden zijn. Dat was een tegenslag voor Verhildersum, na alle inspanningen om flinke PR te realiseren en alles te doen om het de marktlieden naar de zin te maken. Ook in het afgelopen jaar zijn er diverse besprekingen geweest om de markt samen een impuls te geven. Het heeft niet mogen baten.

Het budget van de Streekmarkt is gebruikt om extra lezingen en workshops te organiseren en om een extra mooie kerstmanifestatie te maken.

Pinksteren- en de Dag van het kasteel

Tijdens de tweede pinksterdag op 20 mei vierden we de Dag van het Kasteel. Het thema van dit jaar was 'Aan tafel'. Bezoekers konden receptenkaarten verzamelen uit het historische kookboek van de familie Tjarda van Starkenborgh Stachouwer, met gerechten uit de periode 1760-1840. Bovendien ontmoetten bezoekers dames en heren in 19^e-eeuwse kostuums. De mensen in kostuum geven echt een extra dimensie aan de beleving. Deze dag trok ruim 135 bezoekers.

Aan Tafel, motto Dag van het kasteel 2024, met hieronder een van de recepten uit het kookboek van de familie Van Starkenborgh, periode 1760-1840.

Open tuinen weekend

Verhildersum doet altijd mee met landelijke open tuinen activiteiten, dit jaar in juni. Er zijn altijd veel wandelaars, maar deze dagen is het drukker in de tuin. Ook gaven we een rondleiding in de tuin.

Hoender met wijn en krenten

Ingrediënten:

- 1 hele kip of parelhoen
- 3/4 fles rode wijn
- 1 handvol krenten
- 3 plakken witbrood
- gepelde amandelen
- 250 g zachte boter
- 2 citroenen
- zout
- peper
- foelie

Aanwijzingen:

Doe de kip met de rest van de ingrediënten in een grote pan met zware bodem, breng alles aan de kook en zet het vuur laag. Laat de kip zachtjes garen. Haal de kip uit het kooknat en schik hem op een schaal met de citroenen eromheen. Schenk de iets ingekookte saus over de kip en dien die op.

Dit recept is afkomstig uit een receptenboek, samengesteld tussen 1760 en 1840 door de kok van de familie Van Tjarda van Starkenborgh Stachouwer, indertijd eigenaar van borg Verhildersum. Zeer waarschijnlijk is er een tijd geweest dat er rond Verhildersum grote aantallen kippen scharrelden. Hun vlees en eieren werden gegeten. In sommige periodes stond gevogelte, vooral kip, bijna wekelijks op het menu van adellijke families.

Oldtimers borgentocht

Elk jaar vindt de Borgentocht voor oldtimers plaats, waarbij Verhildersum dient als een van de sfeervolle stopplaatsen. Dit jaar was dat op 1 juni. De deelnemers lunchten hier en de historische rijtuigen werden uitgesteld op het borgterrein, wat altijd veel bewondering trekt van bezoekers.

Oldtimers op bezoek

Lezing van Theo de Groot: Groninger taal in vogelvlucht

Op zondag 25 augustus was er een lezing van Theo de Groot in de museumboerderij. Met zijn lezing 'Groninger taal in vogelvlucht' nam hij het publiek mee op een reis door het verleden, heden en de toekomst van de Groninger taal.

Dit soort lezingen organiseren we rondom het Ede Staal Belevingscentrum, waarvan een Groninger Taalspel deel uitmaakt. We vinden het belangrijk dat de Groninger taal blijft leven en dragen daar graag aan bij met lezingen en workshops.

Theo de Groot geeft lezing 'Groninger taal in vogelvlucht'

Verzorgingspost voor de TKP fietstocht

In 2022 waren we voor het eerst verzorgingspost voor de TKP fietstocht. Omdat dit een succes bleek, deden we dit jaar op 15 september opnieuw mee. Deze keer kwamen er 800 fietsers uitrusten. Met man en macht hebben we hen voorzien van koffie, thee, appeltaart en Groninger koek.

TKP fietstocht: 800 fietsers vonden rust en koffie bij de museumboerderij

Lezing en wandeling Binie Bos

Op 22 september om 14.00 uur ontvingen we Binie Bos, die dit jaar haar debuut roman "Blauwblomme" bij Verhildersum presenteerde. Ze startte met foto's en een korte inleiding over haar boek in de Museumboerderij. Daarna gingen de deelnemers naar Leens, naar het Werkmanhuis en wandleden verder door de Westerstraat waarbij Binie vertelde wat er zich afspeelt in haar boek.

Groningsvuur

Vier dagen lang rond het weekend van 27 september vonden op Verhildersum de voorstellingen plaats van 'Hooge tonen' in het kader van het programma Gronings Vuur. Hierbij wordt er samen met de inwoners in verschillende regio's een theatervoorstelling gemaakt. Deze muzikale vertelling richtte zich op de toekomst van Het Hogeland en combineerde beeld, muziek, zang, beweging, spel en tekst. De voorstelling vond plaats in het open veld langs de oprijlaan van het landgoed, waar bezoekers samenkwamen om lokale gerechten te proeven en te genieten van de voorstelling.

Tijdens de voorstelling feeëriek verlichte weide naast de oprijlaan

Zaaien, oogsten, ploegen voor publiek

De historische landbouwdemonstraties blijven onverminderd populair. Dit jaar was de ploegdag op 5 oktober en werden er bijzondere demonstraties uitgevoerd met paarden en oude tractoren. Deze demonstraties herinneren ons aan hoe zwaar het werk op het land vroeger was en werd goed ontvangen door de bezoekers.

5 oktober
ploegen met paarden

Oktobermaand kindermaand en maand van de geschiedenis

In oktober organiseerden we diverse activiteiten voor zowel jong als oud in het kader van Oktober Kindermaand en de Maand van de Geschiedenis.

- **Workshop 'De Lens op Leens':** Op zaterdag 19 oktober gaf Willem van der Velde een inspirerende workshop over fotografie en het vastleggen van de omgeving van Leens.
- **Elja Groninger Museum Tour:** Met een caravan vol kunstactiviteiten bracht de Elja Groninger Museum Tour een bezoek aan Verhildersum, wat veel enthousiaste deelnemers trok.
- **Lezing over Kunst en AI:** Op 30 oktober gaf Theo Leijdekkers een interessante lezing over kunst en AI die zowel volwassenen als jongeren wist te boeien.

Daarnaast deden we mee aan de landelijke organisatie van Oktober Kindermaand. Kinderen konden gratis het museum bezoeken, stickers verzamelen in speciale boekjes die door de organisatie werden verstrekt en deelnemen aan leuke activiteiten. Ook de wandeltocht 'De schat van Van Starkenborgh' werd door enkele families gedaan..

Kerstevenement: Licht op verhildersum

Dit jaar konden we na drie jaar eindelijk weer open tijdens de kerstperiode. Het driedaagse evenement 'Licht op Verhildersum' dat van vrijdag tot en met zondag plaatsvond, trok ruim 300 bezoekers. Ondanks het slechte weer werden het toch sfeervolle dagen. Voor deze speciale gelegenheid werd ook een Verhildersum koor samengesteld, dat in historische kostuums voor een extra feestelijke sfeer zorgde.

Het verhildersum koor in kostuum

Wandel en fietstochten vanuit Verhildersum

De borg en de bijbehorende landerijen bevatten bijna alle elementen van het door de zee gevormde omringende landschap en de geschiedenis van de bewoning: 3 wierden, een maar (rivier, oude kreek gevormd door eb en vloed), de borg die op een wierde ligt. Wij vertellen de bezoekers dat het de moeite waard is de nalatenschap van de borgbewoners te bekijken in de Petruskerk, waar het orgel, koorhek, de herenbank en rouwborden te vinden zijn. De vloed kwam vroeger tot de trappen van de kerk. Aan de andere kant van de weg liggen de boerderijen op oude oeverwallen. De ontstaansgeschiedenis van het landschap leggen we uit in onze App Verhildersum To Go! Na de kennismaking met de geschiedenis van de adel, boeren en arbeiders en met de landschapskenmerken sturen we mensen erop uit dit ook in de omgeving te gaan ontdekken. Wanneer je weet wat je ziet beleef je het landschap nog intenser. Bovendien hebben we enkele jaren geleden samen met Openluchtmuseum Het Hoogeland 6 themafietsroutes gemaakt die onderweg verwijzen naar belangrijke museumstukken. Tegelijkertijd doen we ons best bezoekers te stimuleren de andere 5 Waddenmusea te bezoeken; om het hele verhaal van 3000 jaar leven in dit oudste bewoonde gebied van Nederland te beleven. Zo willen we mensen langer in de regio houden. Daarom promoten we op onze website ook overnachtingsmogelijkheden in de omgeving.

- In 2024 hebben we twee nieuwe fietsroutes ontwikkeld: 'Op fietse met Ede Staal'; met een lengte van 33 en 45 km. Bijpassende liedjes van Ede zijn opgenomen in de app.

[Bekijk de wandel- en fietsroutes in Verhildersum To Go!](#)
[Bekijk de 6 fietsroutes in De Schatkaart van het Waddenland](#)

2 Wandelingen van 9 km, 2 fietstochten in de app en de 6 Schatkaart fietsroutes.

FIETSRUTE 1 - VERHILDERSUM
Vette klei maakt rijke boeren (46 km)

FIETSRUTE 2 - VERHILDERSUM
Cultuur en natuur hand in hand (40 km)

FIETSRUTE 3 - VERHILDERSUM
Werken en bidden op de wierden (38 km)

FIETSRUTE 4 - WARFFUM
Middeleeuwen, mooie dorpen en mooiste dorp (29 km)

FIETSRUTE 5 - WARFFUM
Zeehaven, werelderfgoed en archeologie (26 km)

FIETSRUTE 6 - WARFFUM
Handel, scheepvaart en mystiek (31 km)

1 Wadden- en wierdenland

18 Op fietse met Ede Staal - 45 km

14 In het voetspoor van Ede Staal

10 In de voetsporen van Edzard van Starkenborgh

Prachtige Thema routes
Met dank aan het Waddenfonds
Provincie Groningen e.a. .

4. Jongeren en cultuureducatie

Om ook jongeren te boeien willen we meer doen met interactieve middelen, zoals simulators van moderne landbouwwerktuigen en laten zien en ervaren hoe bijvoorbeeld drones worden ingezet in de landbouw. Millennials met jonge kinderen genieten als de kinderen zich vermaken. We bieden al een digitaal ondersteunde ontdekkingstocht door de borg en over het landgoed voor kinderen in de leeftijd van 6 tot 12 jaar. En we hebben samen met Waddenfun een wandeltocht over de landerijen en langs wierden ontwikkeld die geschikt is voor alle leeftijden, zakelijke groepen en families. De dierenweide met natuurbelevingsgebied is voor mensen met kinderen een laagdrempelige opstap naar het museumlandgoed. We promoten ons aanbod voor cultuureducatie sterker onder basisscholen, door samen te werken met organisaties zoals Erfgoedpartners en K&C en we zetten onze samenwerking met middelbaar en hoger onderwijs voort.

4.1. Acties 2024 cultuureducatie

We hebben in 2024 zoals gepland een aantal acties gerealiseerd:

- De platenkoffer van Ede
- Workshops voor kinderen
- Bezoek van de ELJA, Caravan de Groninger Museum tour
- StichtingAnderwijs bezocht de boomgaard met kinderen

4.1.1. Project: de platenkoffer van Ede

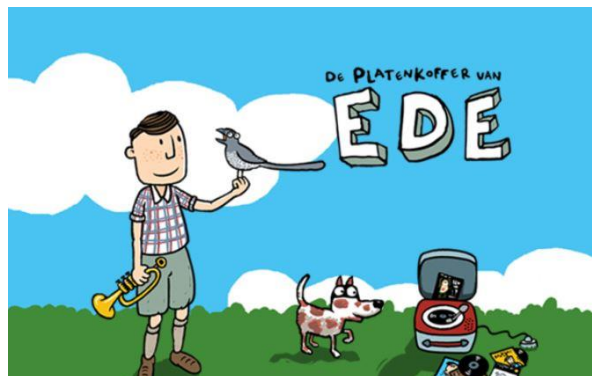
Merel Thomése, ontwikkelaar van cultuureducatie, maakte een update van het lespakket 'De platenkoffer van Ede Staal'. Dit kon dankzij subsidie van CMK. We werkten hierin samen met Openbare school Kromme Akkers in Garnwerd en met SWS De Leenstertil in Leens. Zo voerden we ook de Workshops bij Verhildersum met hen uit.

Het is een prachtig lespakket geworden inclusief een bezoek aan het Ede Staal Belevingscentrum waar de kinderen speciale opdrachten uitvoeren en inspiratie opdoen om met de Groninger taal aan de slag te gaan en zelf een lied te maken.

We promoten het lespakket via Erfgoedpartners en via het Platform Tijd voor Toekomst.

Kijk voor het hele pakket op de website. Alle onderdelen zijn gratis te downloaden. <https://platenkofferedestaal.verhildersum.nl/>. De website is in augustus online gegaan en is in 2024 138 keer bekeken. We weten niet hoeveel mensen er iets mee doen; pas als ze bij ons een workshops boeken – de eerste is geboekt in 2025 merken wij er iets van. Daarom overwegen we er een enquête bij te doen, ook goed voor feed back.

In het algemeen merken wij wel dat de afstand naar Verhildersum voor scholen die niet in ons dorp liggen best een uitdaging is. We kunnen niet meedoen met de Culturele mobiliteit omdat we gesloten zijn in de winter en dan rijdt nu juist de bus.

4.1.2. Workshops tijdens het seizoen

Tijdens het seizoen besteden we expliciet aandacht aan kinderen. We organiseerden het jaarlijkse Paaseieren zoeken, een fotoworkshop voor jongeren, een speurtocht door de expositie van Gert Sennema met als prijs een parkiet van keramiek. En onze workshops met Kerst waren een succes, zo'n 60 kinderen deden eraan mee.

4.1.3. Basisaanbod voor kinderen en gezinnen goed benut

Naast het vergroten van ons bereik op het gebied van cultuureducatie is ons huidige aanbod benut in 2024:

- De ontdekkingsroute 'De schat van Van Starkenborgh' is ook nu weer extra onder de aandacht gebracht tijdens Oktobermaand Kindermaand. Door het jaar heen maakten diverse gezinnen hiervan gebruik.
- De rondleiding door 'onze keukenmeid Marie' (groep 4 en 5) is dit jaar ook een aantal keren uitgevoerd
- De speurtocht voor groepen 6-8 is 2 keer uitgevoerd.
- De dierenweide met de natuurbeleeftuin en speeltuin voor kinderen werd goed bezocht. Dat merken we op woensdagmiddag ook in Ons Schathoes.
- De belevingsroute over het hele landgoed, voorzien van de web-app Verhildersum To Go! is ook voor kinderen en jongeren interessant. Ieder onderwerp bevat een opdracht voor kinderen uit het basisonderwijs.
- Het boekje Dieverdoatsie, door Fré Schreiber, over Groninger taal behorend bij het Ede Staal Belevingscentrum wordt nog steeds goed verkocht, in de winkel en online in de webshop. We stimuleren hiermee dat de Groninger taal wordt gebruikt.

Voortgang ontwikkeling van concept BINGO spel voor 12-15 jarigen samen met Waddenmusea

Vorig jaar deden we al verslag van het concept voor een spel dat een student van de Hanze Hogeschool opleiding Multi Media heeft gemaakt voor de Waddenmusea.

Doel is dat kinderen van 12-15 jaar worden gestimuleerd de Waddenmusea te bezoeken en de verhalen daar te ontdekken. Het spel is zo mooi dat we samen hebben gekeken wat ervoor nodig is aan kennis en geld om het daadwerkelijk te realiseren. Het blijkt bij een professioneel bedrijf wel €35.000,- te kosten.

Nu hebben we de opdracht neergelegd bij de Hanzehogeschool, want daar zijn ook opdrachten nodig voor het werkelijk maken van een spel.

Voorbeeld van het concept Bingo spel voor 12 -15 jarigen voor bezoek aan de Waddenmusea

5. Toegankelijkheid verder verbeteren

De fysieke toegankelijkheid is in 2019-2020 sterk verbeterd door de paden te verbreden, bruggen te vervangen en golfkarretjes te laten rijden voor bezoekers die slecht ter been zijn. In de periode 2021-2028 willen we de parkeerplaats vergroten en beter toegankelijk maken via een andere route dan de eeuwenoude oprijlaan. Aan de trappen in de borg kunnen we vanwege de museale staat geen aanpassing doen. Om alle mensen toch te laten kijken, ook op zolder en in de kelder, willen we een digitale tour ontwikkelen. De film is ook geschikt voor een online tour in je eigen luie stoel. Voor dit soort projecten werven we fondsen op projectniveau.

5.1. Acties 2024

Dit punt is afgerond. We plukken de vruchten van de nieuwe app Verhildersum To Go!

- Binnen de app [Verhildersum To Go!](#) zijn filmpjes opgenomen over de kelder en de zolder van de borg. Daarmee kunnen mensen die niet kunnen traplopen toch overal in de borg kijken. Zelfs vanuit huis. De app maakt de borg en het landgoed niet alleen beter beleefbaar voor bezoekers, de app maakt de borg toegankelijk voor iedereen. Zelfs voor mensen die niet (kunnen of willen) komen. Zie ook de online expositie hierna op blz. 40: toegankelijk voor iedereen.
- Voor mensen die slecht zien bevat de app podcasts per onderwerp: de hele tekst van de app wordt voorgelezen.
- Zowel de leesbare tekst als de podcasts binnen de app Verhildersum To Go! zijn ook in het Duits en Engels beschikbaar. De rondleiding in de borg is inmiddels ook in het Frans beschikbaar. De toegankelijkheid voor internationale gasten is daarmee sterk verbeterd: net zo goed als voor Nederlandse gasten.
- Onze kijkbegeleidingen bij exposities zijn ook altijd in het Duits en Engels beschikbaar.
- De parkeerplaatsen naast de oprijlaan zijn beter begaanbaar doordat de drempels zijn verwijderd in 2022 en in 2024 is de oprijlaan voorzien van een nieuwe laag schelpen, net als de parkeerplaats.

5.1.1. Parkeerplaats blijft zo hij is, geen nieuwe toegangsweg

In het kader van het behoud van de bomen aan de oprijlaan zochten we in 2023 een oplossing om de druk op de boomwortels van de bomen langs de oprijlaan te verminderen en te zorgen dat de bomen beter voedingsstoffen kunnen opnemen. Het beste zou zijn de oprijlaan voor auto's en vrachtverkeer af te sluiten. Het idee was om door het weiland naast de oprijlaan een nieuwe oprit aan te leggen. Daardoor zou ook de parkeerplaats bij de borg worden vergoot. Er is overleg geweest met de gemeente en de RCE over de vraag wat de beste oplossing is. Een bypass door het weiland naast de oprijlaan is feitelijk buiten beeld geraakt, doordat de brug over de Hoornse vaart is verhoogd. Dat zorgt voor een gevaarlijke situatie, doordat je niet meer kunt zien of er verkeer is aan de overkant van de brug.

In 2024 kwam een technische oplossing in beeld: de oprijlaan open graven en een rek op paaltjes neerleggen. Onder het rek wordt de oprijlaan dan gevuld met tuinaarde, daarop komt het rek met daarop grind. Het uitgraven zou de huidige boomwortels beschadigen, dus deze optie is veel beter op het moment dat de hele oprijlaan wordt voorzien van nieuwe bomen. De bestaande bomen zijn nu gered door ze te kandelabereren. Bij de nieuw te planten bomen op plaatsen waar oude zijn omgewaaid wordt nu een rek in de grond gezet, zodat de wortels niet onder de oprijlaan gaan groeien maar opzij daarvan.

6. Digitalisering doorzetten

Digitalisering van de collecties heeft onze voortdurende aandacht. Onze visie is dat we zoveel mogelijk informatie over onze collecties moeten verspreiden via websites en sociale media, om interesse te wekken, kennis te verspreiden, het verhaal van Groningen te vertellen.

Daarmee werven we ook bezoekers die ons landgoed en het specifieke verhaal van Groningen willen zien en beleven. Digitalisering is daartoe noodzakelijk.

Samen met Openluchtmuseum Het Hoogeland, het Visserijmuseum Zoutkamp en de Bibliotheek Leens, hebben we bijvoorbeeld de website www.onze-spullen.nl ontwikkeld waarmee we online belangrijke stukken uit de collectie tonen met bijbehorende verhalen in beeld en of geluid. De website is voorzien van een koppeling met Adlib/Axciell, waarin onze museumstukken geregistreerd zijn. Samen met Openluchtmuseum Het Hoogeland hebben we in 2021 bovendien een route ontwikkeld waarbij plekken in de regio zijn verbonden aan museumstukken die bij ons te vinden zijn. Rondreizend in de provincie worden mensen - ook in het Engels en Duits - vanuit de route-app gestimuleerd onze musea te bezoeken. Onze eigen website vullen we voortdurend met filmpjes en foto's over belangrijke museumstukken en de geschiedenis van het landgoed. De website is in Nederlands, Duits en Engels om internationale bezoekers te trekken.

6.1. Acties 2024

Onze online presentaties zijn in 2024 verder aangevuld:

6.1.1. Expositie textielcollecties online

Sinds 2021 maken we van de expositie van textiel uit onze collectie een online versie. Dat is mogelijk gemaakt dankzij een anonieme donatie. Zo blijven de stukken uit onze bijzondere textielcollectie ook zichtbaar nadat alles veilig is opgeborgen in het depot. Dat kunnen we nog een aantal jaren doen. Intussen staan de volgende exposities online:

- [Expositie Voortborduren, van merklap tot canapé, 2021](#)
- [Kleren, kleertjes poppengoed uit 2022](#)
- [Gedragen in lagen 2023.](#)
- De textielexpositie Sprankelend zwart uit 2024 komt in mei 2025 online

Een van de online exposities van de textielcollectie van Verhildersum

17 [De Westpolder](#)

6.1.2. Op Verhildersum To Go! zijn weer aanvullingen geplaatst

De aanvullingen in 2024:

- Het verhaal over de aanleg en overstrooming van de [Westpolder](#), behorend bij de expositie Uit zeelei gebakken over de familie Mansholt.
- Alle [landbouwmachines](#) die buiten staan zijn nu voorzien van een QR code die verwijst naar Verhildersum To Go!. Iedere machine heeft nu duidelijke uitleg en een filmpje van de machine in actie. De meeste filmpjes zijn geleverd door de Groninger Archieven. Deze actie is mogelijk gemaakt door donatie van een particulier uit de Verenigde Staten van Amerika, van oorsprong afkomstig uit Groningen.

16 Historische landbouwmachines bij de museumboerderij

- Twee nieuwe fietsroutes: Op fietse met Ede Staal. Een [route van 33 km](#). en een [route van 45 km](#). Zie ook waarom we dit doen in paragraaf 3.2

18 Op fietse met Ede Staal - 45 km

19 Op fietse met Ede Staal - 33 km

6.1.3. Nieuwe website Collectie Groningen

- We werken mee aan het project Collectie Groningen, waarbij ons registratiesysteem wordt gekoppeld aan de website waarop we mooie collectiestukken kunnen tonen. Uiteindelijk willen we andere musea ook online toegang geven tot ons registratiesysteem.
- Voor het delen van informatie uit ons registratiesysteem Axiell zijn foto's nodig van hoge kwaliteit. Onze fotografiewerkgroep werkt daaraan, mede met hulp vanuit het project Innovatie Musea van de provincie. Zie ook paragraaf 2.3.

7. Samenwerken en krachten bundelen

In 2019 is het archief van de historische kring De Marne ondergebracht in de Boerderij en is de onderlinge samenwerking versterkt. We gaan hiermee door in de komende jaren en organiseren onder meer gezamenlijk lezingen.

We verwachten via de bekendheid van Nationaal Park Lauwersmeer en Unesco Wereld Erfgoed Waddenzee extra – ook internationale – bezoekers te trekken. In dat kader is ook de samenwerking met andere cultuur- en toeristische ondernemers belangrijk: we bieden met elkaar bijzondere dagjes uit waarin natuur, cultuur en kunst met elkaar verbonden worden. Steeds meer worden ook toeristische ondernemers in de regio stakeholders, omdat wij een van de grootste publiekstrekkers zijn en we met onze marketingkracht (Google Grants) via onze website bezoekers kunnen verwijzen naar ondernemers in de buurt. Samenwerking met Visit Wadden, Stichting Waddenpromotie, Marketing Groningen is ook essentieel hierin. Een ding is zeker, Verhildersum is een museum met een uitgebreid netwerk dat zich altijd inzet voor het gezamenlijke belang: Groningen sterk profileren als een gebied dusdanig rijk aan natuur, cultuur, zichtbare en beleefbare historie, dat het een bezoek meer dan waard maakt.

7.1. Samenwerkingen in 2024

We bundelden onze krachten in 2024 ook weer op allerlei manieren:

- De samenwerking met **DoeZOO** die vorig jaar is gestart liep ook in 2024 door. Dit wordt een vaste waarde. De onderlinge kortingsactie is een mooie methode om bezoekers naar elkaar te verwijzen. Intussen proberen we bij de gemeente onder de aandacht te brengen dat een betere verbinding tussen onze attracties en van hier naar het dorp van belang is.
- De **Historische Vereniging De Marne** heeft weer een lezing georganiseerd. Deze keer 'Van Wad tot Stad', over het verhaal achter de nieuwe monumenten die te zien zijn langs de N361, verzorgd door Eileen Blackmore.
- We werken samen met de **Stichting Hinszorgel Leens**.
- We werken samen met de **Samenwerkende Verenigingen in Leens** en met de **Ondernemersvereniging Hogeland West**. Zo stonden we ook met een stand op het Hogeland Plein bij de Promotiedagen Noord Nederland in november 2024. Niet alleen met Verhildersum, maar ook met een stand van de Waddenmusea.
- We doen mee met de **Coöperatie Sterke Musea**.
- We wisselen kennis uit via het **programma Innovatie Musea van de Provincie**.
- De samenwerking met **scholen** zoals Hanze Hogeschool voor stageplaatsen, Alfa College en Noorderpoort is prima.

7.1.1. De Groninger Waddenmusea

- Het initiatief **Groninger Waddenmusea** gaat gestaag door. Dit is het samenwerkingsverband dat Verhildersum realiseerde met 5 andere musea in de regio die samen het verhaal van 3000 leven aan de Groninger waddenkust vertellen; de Groninger Waddenmusea. Hiermee bundelen we onze marketingkracht met die van Museum Het Hoogeland, Menkemaborg, Museum Wierdenland, het Visserijmuseum Zoutkamp en Klooster Aduard. Wij stimuleren samen toeristen en inwoners om alle musea te bezoeken om zo het verhaal van het Waddenland compleet te ervaren. Er was subsidie om in 2023 en 2024 door te gaan. In 2024 is een brainstormcyclus georganiseerd door gemeente Het Hogeland, waarbij van ieder museum de directeur en een bestuurder aanwezig waren. Doel was een gezamenlijke visie op de toekomst te ontwikkelen en we zoeken nu naar een structurele oplossing voor de financiering en coördinatie in de toekomst. De directeur van Verhildersum doet als initiatiefnemer de coördinatie van dit project in haar vrije tijd. Op den duur moet dit werk ergens ondergebracht of betaald worden.

Resultaat Waddenmusea:

impuls van jaarlijkse besteding 2,8 miljoen in de regio

De Waddenmusea hebben in de eerste 2 jaar van hun samenwerking die is versterkt met een landelijke PR campagne 24.500 extra bezoekers getrokken. Met een totaal van 76.500 in 2022.

In de jaren 2023 en 2024 is het bezoekersaantal met 16.500 toegenomen tot nu 93.000 bezoekers.

Met deze 93.000 bezoekers zijn de Waddenmusea in Noord en West Groningen een economische factor van belang, goed voor een jaarlijkse besteding van bijna 3 miljoen euro in de regio bij een gemiddeld besteed bedrag van 30,-.

En dit is heel voorzichtig gerekend.

7.1.2. Bijdragen aan ontwikkeling Baanbreker en Vrijtijdseconomie

We dragen bij aan beleidsontwikkeling voor het stimuleren van de Vrijtijdseconomie van de provincie Groningen. Onder meer door het initiatief te nemen tot het oprichten van de Groninger Waddenmusea.

De directeur van Verhildersum neemt daarnaast actief deel aan bijeenkomsten georganiseerd door de provincie in het kader van Baanbreker en de Economic Board. Daarbij is haar inzet vooral gericht op het beleefbaar maken van de rijke geschiedenis van Groningen. Verhildersum en de Groninger Waddenmusea bieden goede voorbeelden van hoe dat kan.

Kijk naar de manier waarop bij Verhildersum niet alleen het verhaal van de borg wordt verteld maar ook de zichtbare geschiedenis in het landschap en in de kerken beleefbaar wordt

gemaakt met fiets- en wandelroutes in de omgeving. En gasten krijgen de tip om ook de andere 5 Waddense musea te bezoeken om het hele verhaal van 3000 jaar wonen en werken langs de Groninger waddenkust te ontdekken.

Zie ook [Verhildersum To Go!](#) en de routes in paragraaf 3.2.

Congres Economic Board Winschoten

In januari 2024 sprak de directeur op het congres dat de Economic Board organiseerde in Winschoten met als doel om dorps- stadskernen nieuw leven in te blazen. Haar boodschap was dat samenwerking tussen de middenstand en musea in de omgeving ervoor kan zorgen dat bezoekers langer verblijven en bestedingen doen. De Waddense musea trekken veel publiek en hun bezoekers willen zich ook in de dorpen vermaken. Een goed ingerichte dorpskern met een gevarieerd aanbod en gastvrije ontvangst helpen daarbij.

7.1.3. Idee voor Nij Begun ingediend

Voor Nij Begun, de economische agenda, heeft de directeur het idee ingediend om de beide kloosters, 4 borgen en het openluchtmuseum Het Hoogeland te verduurzamen en om het onderhoud van de panden en het groen de komende 30 jaar te bekostigen. Daarnaast geldt om de marketing te versterken. Daarmee ontstaat voor de musea ruimte om zelf te investeren en financiering te zoeken voor verbetering van de ontvangstmogelijkheden voor publiek, mooie exposities en evenementen te organiseren, nieuwe samenwerkingsverbanden op de richtingen zoals de Waddense musea doen en een impuls te geven aan de toeristische sector en aan de leefbaarheid in de regio. Nu gaat 80 % van de energie uit naar het behoud van de monumenten en 20% naar het ontwikkelen van activiteiten en sterke marketing. Dat moet andersom, zodat de vrijetijdssector een impuls krijgt. Deze 7 musea zijn de pijlers onder het verhaal van Groningen en het is vreemd dat het behoud van deze monumenten zo'n enorme uitdaging vormt en dat de musea bij een negatief advies van de Kunstraad zelfs gesloten zouden moeten worden. Inzet is het behoud van het belangrijkste culturele erfgoed in de provincie en versterking van de toeristische sector.

7.1.4. Extra inzet om kennis te delen

Verhildersum is ook op andere manieren actief in het delen van kennis:

- De directeur heeft tijdens het **Noord-Nederlands Museumcongres een workshop gegeven** om haar ervaringen te delen met andere musea en hen te enthousiasmeren om collecties beter online zichtbaar te maken. Voorbeelden zoals het online zetten van exposities, het maken van filmpjes voor museum-online (zoals op de website van Verhildersum te zien zijn), het benutten van YouTube/ Vimeo en het inzetten van apps zoals Verhildersum To Go! kwamen aan de orde. Evenals de inzet om vanuit het collectieregistratiesysteem collectie stukken online zichtbaar te maken, naar voorbeeld van het project Collectie Groningen. Uit de gesprekken met deelnemers aan de workshop bleek dat Verhildersum een voorloper is in dit soort activiteiten.
- In oktober 2024 is een bijeenkomst georganiseerd bij Verhildersum, samen met de **verduurzamingscoach van de provincie – Iwan Hoving** – voor **gedeputeerde Johan Hamster** en enkele van zijn ambtenaren. De directeurs van de Fraeylemaborg, Klooster Ter Apel en Openluchtmuseum Het Hoogeland zijn daarbij ook uitgenodigd om hun kennis en ervaringen te delen rondom de verduurzamingsplannen van hun musea. Doel was mede om inzichtelijk te maken welke drempels de musea ervaren bij hun verduurzamingsprojecten en welke mogelijkheden er zijn deze te slechten. De bijeenkomst is door alle partijen bijzonder positief ervaren. De musea voelen zich echt gehoord en de mensen van de provincie hebben goed inzicht gekregen in waar zij de helpende hand kunnen bieden. Deze input is benut bij

het aanvragen van vervolgsubsidie door de provincie bij het Rijk voor de inzet van energiecoaches. En dat is gelukt.

7.1.5. Nauw contact met Marketing Groningen

Er is ook nauw contact met Elsa Weelink van Marketing Groningen, waarbij ideeën worden uitgewisseld over de manier waarop Groningen zich als provincie sterker kan profileren als een interessante bestemming.

Verhildersum steunt bovendien van harte de inzet van Marketing Groningen om meer touroperators naar Groningen te halen door de touroperators, die komen kennismaken met Groningen, een goede ontvangst te bieden.

8. Verhildersum als cultureel erfgoed verankeren in de samenleving

We verankeren Verhildersum als cultureel erfgoed sterk in de samenleving en dragen bij aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken, zoals participatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en statushouders afkomstig uit andere landen door een steunpunt te zijn in samenwerking met Werkplein Ability en Werk op Maat. We bieden ruim 200 vrijwilligers de kans om van betekenis te zijn, bieden daarnaast werkervaringsplaatsen en stageplaatsen en hebben mentoren opgeleid om deze mensen te begeleiden.

Daarnaast bieden de partners steun met taallessen, schuldhulpverlening en coaching in door ons beschikbaar gestelde ruimte op het landgoed. Het resultaat is dat bewoners in de regio De Marne nu dicht bij huis kunnen inburgeren, de kans op werk kunnen vergroten en ondersteuning kunnen krijgen. Dat is belangrijk omdat het openbaar vervoer naar Uithuizen te slecht is om op 1 dag heen en weer te reizen.

Verhildersum wil een laagdrempelige ontmoetingsplek zijn voor mensen uit de omgeving. Dat is mede mogelijk omdat we het Schathoes nu zelf exploiteren. Het prijsniveau is laagdrempeliger gemaakt. In dat kader onderzoeken we de mogelijkheid Ons Schathoes een dorpshuisfunctie te geven. Samenwerking met een ander domein, dat van de ouderenzorg, ligt nu ook binnen bereik. We kunnen bewoners uit zorgcentra in de omgeving een middag uit bieden met museumbezoek gekoppeld aan activiteiten en lekker eten in Ons Schathoes.

8.1. Acties in 2024

Ook in 2024 zijn we doorggegaan met zoeken naar mogelijkheden om onze plek in de samenleving te versterken.

8.1.1. Werk op Maat

Participatie bevorderen van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en statushouders afkomstig uit andere landen door een steunpunt te zijn in samenwerking met Werkplein Ability en Werk op Maat staat hoog in ons vaandel.

De activiteiten van Werk op Maat – onderhoud van de singels en het uitvoeren van hand- en spandiensten - vinden nog iedere woensdag plaats. Het aantal deelnemers staat sinds Corona onder druk, er is weinig nieuwe instroom en sommige mensen hebben intussen een baan gevonden. Dat laatste is natuurlijk waar we het voor doen. Er moeten echter wel genoeg mensen zijn om de opdracht die Werk op Maat heeft te kunnen blijven uitvoeren.

In 2024 hadden we via Werkplein 3 maanden iemand die meehielp in de tuin om te kijken of het vak hem aansprak.

8.1.2. Pilot dorpswerkplaats Verhildersum

Het participatieproject dat we samen met Werk Op Maat hebben ontwikkeld om de werkplaats bij Verhildersum om te vormen tot een steunpunt voor Werk Op Maat in de regio de Marne als uitvalsbasis voor de klussendienst zoals die in Uithuizen functioneert, kreeg eindelijk een steuntje in de rug. Gemeente Het Hogeland heeft budget geleverd om een pilot uit te voeren. Daarmee zijn betere machines voor houtbewerking aangeschaft zodat de werkplaats veilig is en begin 2025 starten de gesprekken met verenigingen dorpsbelangen om

ervoor te zorgen dat het project goed aansluit bij wat er in de dorpen nodig is. Ook worden op deze manier vrijwilligers geworven die diensten willen verlenen. Die diensten betreffen onder meer het doen van klussen voor zelfstandig wonende ouderen die hulp in en om huis nodig hebben. Zo dragen we ook weer bij aan de leefbaarheid in de regio.

8.1.3. Schathoes, ontmoetingsplek voor de omgeving

Het Schathoes is langzamerhand echt een plek geworden waar mensen uit de omgeving elkaar treffen en waar zij feesten en partijen organiseren. Een dorpsfunctie krijgt het Schathoes niet, dorpelingen vinden het daarvoor te ver van het dorp liggen.

Gezellig terras van Ons Schathoes bij mooi weer

9. Bezoekcijfers 2024

In 2024 telde Museum Borg Verhildersum inclusief bezoekers van de tuin en het landgoed 31.528 bezoekers. Bezoekers die restaurant Ons Schathoes bezoeken zijn daarbij niet apart meegeteld. Voor het Museum van Verhildersum telden we 14528 bezoekers.

Vorig jaar is het aantal bezoekers enorm gestegen - bijna 30% - en dit jaar weten we dat niveau vast te houden, terwijl er landelijk een dalende trend was te zien.

jaar	Aantal bezoekers	Bijzonderheden
2017	28.672	
2018	36.800	Ploegjaar in samenwerking met Groninger Museum
2019	26.027	
2020	23.048	Geen festival wegens Corona
2021	24.807	Geen festival wegens Corona
2022	23.982	Geen festival
2023	31.279	1 ^e festival na Corona en start Ede Staal belevingscentrum
2024	31.528	2 ^e keer festival en Hoge Tonen Theater

Tabel ontwikkeling bezoekers 2017- 2024

Met Pinksteren en tijdens de Dag van het Kasteel trekken onze fraai geklede figuranten veel aandacht.

10. Communicatie en PR

Museum Borg Verhildersum heeft in 2024 de bekendheid van Verhildersum en de mooie exposities extra kracht bijgezet met alle middelen die ter beschikking staan.

De doelgroepen waarop we ons richten zijn:

- Basisscholen, lager en middelbaar beroepsonderwijs (cultuureducatie, leerervaring);
- Gezinnen met kinderen;
- Volwassenen in heel Nederland en in het bijzonder in de regio;
- Toeristen die Engels of Duits spreken en lezen (online werving);
- Toeristen uit China (Chinese webpagina's).

En natuurlijk onze stakeholders zoals:

- Vrienden van Verhildersum (bijna 900 donateurs);
- Onze vrijwilligers (200);
- Abonnees van onze Nieuwsbrief (1500).

10.1.Landelijke en regionale PR-campagnes

Verhildersum heeft opnieuw sterk ingezet op het werven van bezoekers via een landelijke en regionale campagne, gericht op de zomervakantie. Voor de exposities 'Ede Staal- Mijn Groningen- Mien Grunnen ' en 'Blik op het Noorden' met werk van fotograaf Harry Cock.

Regionaal voerden we daarbij in de zomervakantie een campagne op straat via borden om de lantaarnpalen in onze gemeente en in de stad. Van de straatreclame worden geen bereikcijfers geleverd.

Extra: Campagne Waddensemusea

Daarnaast maakten we reclame via de Groninger Waddensemusea met een STER TV spot, een radiospot landelijk en regionaal en straatreclame in de regio.

**Straat
reclame 2024
(zie ook
expositie Harry
Cock)**

10.2.Drukwerk

Online-communicatie vormt de pijler waarop we drijven: onze website en sociale media.

Brochure met Jaarkalender

Het drukwerk dat we uitgeven beperkt zich tot het hoogst noodzakelijke. Daarom drukken we sinds 2022 een jaarprogramma in een oplage van 25000 exemplaren. Deze brochure vervangt

alle losse flyers en wordt bij de start van het seizoen verspreid naar alle mogelijk toeristische informatiepunten in heel Groningen en in Noord Friesland, uitgevoerd door een externe partner. Zo besparen we op de kosten voor regelmatige verspreiding van losse flyers, terwijl ons bereik juist groter is.

Brochure met de agenda voor het hele jaar verspreid in Groningen en Noord Friesland

Brochures bij Exposities

Sinds 2023 maken we bij de exposities en het Koetshuis -onze publiekstrekken – en bij de textielexpositie in de boerderij een brochure die dient als kijkbegeleiding.

10.3.Website

Onze website trok in 2021 het hoogste aantal bezoekers ooit met 110.238 bezoeken. In 2022 daalde het voor het eerst weer; we telden toen 97.520 bezoeken en in 2023 waren het er 87.830. De daling zet toch langzaam door. In 2024 telden we 75.500 bezoeken. Nog altijd heel veel voor een klein museum als Verhildersum. De vraag was ook wel hoe lang we de spurt naar de top zouden volhouden. In 2020 kreeg de website een enorme boost, doordat we tijdens de eerste Coronagolf als een van de eerste musea in Nederland online open gingen en elke week een filmpje plaatsten. Dat leverde in een jaar tijd 50.000 extra websitebezoeken op. Voor de analyse van de websitebezoeken zie Bijlage 3.

10.3.1. Google Grants

We hebben ook in 2024 bij Google subsidie aangevraagd en gekregen om intensief te kunnen adverteren. Sinds juni 2019 besteden we op die manier 10.000 dollar per maand aan gratis budget. De advertenties worden gemaakt en beheerd door een professioneel bureau. Dat kost ons wel €3000,- per jaar, maar betaalt zich terug in sterkere PR voor onszelf en andere initiatieven die op onze website aandacht krijgen; zoals fietsroutes in de omgeving, verblijfsaccommodaties in de regio en ons samenwerkingsverband met de Groninger

Waddemusea. Verhildersum maakt zo met concrete acties duidelijk dat het belangrijk is om in samenwerking met andere musea en verblijfsaccommodaties de gasten langer te vermaken in deze regio. Via de advertenties hebben we ruim 14.000 sessies op onze website gescoord.

10.4.Sociale media

Inzet van sociale media zoals Facebook, Instagram, Twitter en LinkedIn zijn bijzonder belangrijk voor Verhildersum. Deze sociale media worden niet alleen ingezet om bezoekers te trekken of bezoek aan onze website te genereren. Wij zetten deze platforms ook in om een dialoog met de bezoekers aan te gaan en hen te tippen over de verschillende evenementen op Verhildersum.

De berichten die het afgelopen jaar het best scoorden zijn die over de start van het seizoen:

Best gelezen berichten 2024

10.5.Digitale nieuwsbrief

Minimaal 1x per maand, tijdens het openingsseizoen eens per 14 dagen, verspreiden we een digitale nieuwsbrief. Het aantal abonnees was sinds 2022 stabiel rond 1500 en in 2024 is het aantal abonnees gegroeid naar 1850.

10.6.Bewegwijzering

De bewegwijzering naar het Landgoed is sinds 2018 uitgebreid en deze werkt goed en blijft zo. De bewegwijzering staat op de belangrijkste aanrijroutes:

- Op de N361 bij de rotonde net buiten Winsum (Ranum);
- op de N355 bij de afslag naar Aduard;
- vanuit Zoutkamp is er verwijzing naar het Landgoed;
- dichterbij op de N361 bij de afslag Leens na Wehe Den Hoorn vanuit de richting Winsum en vanuit de richting Lauwersoog.

10.7.Persberichten

Free publicity verwerven is iets waarop Verhildersum continu inzet door voor evenementen en rondom bijzondere gebeurtenissen persberichten te versturen. Hierdoor is het museum veelvuldig in de media verschenen met foto's en artikelen over tentoonstellingen, activiteiten en evenementen. Vorig jaar hadden we voor het eerst een pagina groot artikel in de Volkskrant, vanwege onze Ede Staal expositie en het boek dat Jasper Staal daarover maakte. Dit jaar stonden we weer in de Volkskrant, dankzij de expositie van fortograaf Harry Cock die in het Koetshuis plaatsvond.

10.8.Advertenties

Verhildersum adverteert beperkt, maar wel doelgroepgericht om exposities en activiteiten onder de aandacht te brengen. Voor het oogstfestival adverteerden we in de Ommelander Courant. Ieder jaar wordt een advertentie en informatie geplaatst in Museummagazine - de uitgave van Erfgoedpartners - in het Waddenland magazine, in diverse recreatiebladen in Noord Nederland en op de website van Van Plan.

Nog steeds bundelen we het grootste deel van ons budget met dat van de andere Waddenmusea en plaatsen we een gezamenlijke uiting.

10.9.Promotie richting touroperators uit Duitsland en België.

Dit jaar hebben we op initiatief van Marketing Groningen enkele bussen met groepen touroperators ontvangen die onderzochten of Groningen een nieuwe bestemming kan worden. De ondernemers bleken bijzonder enthousiast over Verhildersum; en ook over heel Groningen.

“Zo bijzonder, de mensen groeten elkaar hier op straat. ”

Quote Duitse Touroperators op bezoek in Groningen, op 10 september 2024, onder leiding van Tom de Vries – Marketing Groningen. Zie ook: [RTV Noord](#).

De Duitse touroperators aan boord van de Anna Catharina

© Ariënné Dozeman/RTV Noord

11. De organisatie professionaliseren

Om de uitdagingen het hoofd te bieden is professionalisering van de organisatie nodig. Met 2,5 formatieplaats vaste medewerkers is het noodzakelijk prioriteiten te stellen; de ambities zijn groot de menskracht beperkt. We kunnen beter minder plannen heel goed uitvoeren, dan te veel doen met minder goed resultaat.

Het is een stevige uitdaging om de komende jaren meer bezoekers te trekken. De trend bij (midden)kleine musea is dat dit vanwege de kleine budgetten ploeteren is. De bezuinigingen van de afgelopen jaren hakken erin.

Na onverwacht vertrek van de pachter van het Schathoes in het voorjaar van 2019, missen we huurinkomsten en het is een uitdaging om het restaurant rendabel te maken in eigen beheer. Door het toepassen van de Fair Practice Code zijn de loonkosten gestegen, dus zijn extra inkomsten wel nodig.

We slagen erin ongeveer 50% van de financiële middelen die nodig zijn voor de basisexploitatie zelf te genereren via entreegelden en fondsenwerving. Voor de andere helft is financiële steun van de gemeente Het Hogeland en de Provincie Groningen onontbeerlijk. We zijn in overleg met de gemeente om te kijken of er daarnaast andere mogelijkheden zijn, zoals hulp bij het onderhoud en beheer van de borg, de tuin en de bomensingels. Met creativiteit, inzet van vrijwilligers, samenwerking met organisaties als Ability/Werk op Maat, de gemeente Het Hogeland, provincie Groningen en organisaties - zoals de Stichting Clevering-Meijer die ons een goed hart toedraagt - kunnen we ver komen.

Wij gaan de komende jaren vol enthousiasme en energie door, vanuit onze positie middenin de maatschappij, met het vertellen van het Verhaal van Verhildersum en het leven in de 19^e eeuw op het Hogeland van Groningen.

11.1. Ambities uit de meerjaren visie grotendeels gerealiseerd

De nieuwe organisatiestructuur – plan uit 2022 – is al in 2023 al ingevoerd en blijkt ook in 2024 goed te functioneren. Communicatie was ingevuld met een ingehuurde kracht die in 2024 is vervangen door iemand in vaste dienst met een aanstelling voor 1 dag per week.

(Zie bijlage 2 organisatiestructuur). Ook bij de functie techniek is een wisseling geweest. Het vergt dan wel extra tijd van de directeur om de nieuwe mensen in te werken.

Naast de activiteiten die zijn opgenomen in het jaarplan worden geen ad hoc zaken opgepakt. Dat geeft enige rust, de werkdruk wordt nu acceptabel gevonden door de medewerkers.

De onderlinge samenwerking is goed en de sfeer prettig. Samen staan we sterk.

Met ons wisselende aanbod van tentoonstellingen, aangevuld met workshops en evenementen zoals het Oogstfestival wisten we het bezoekerscijfer op peil te houden. Vorig jaar steeg dat met 30%. We zijn op de goede weg.

Personele invulling

Museum Borg Verhildersum heeft in 2024 – na uitbreiding uren voor techniek - gewerkt met een stafteam met 2,98 fte:

- 0,22 fte communicatie
- 0,89 fte administratie en facility management
- 0,44 fte coördinatie vrijwilligers
- 0,33 fte techniek (halverwege het jaar uitgebreid met 4 uur per week)
- 0,89 fte directie (1 dag per week minder dan in 2023)

Ziekteverzuim blijft nul

Sinds 2022 is er geen noemenswaardig ziekteverzuim geweest.

Organisatie Festival gelukt met externe projectleider

Jenny van der Klok heeft als externe projectleider het Historisch Oogstfestival voor de tweede keer met succes georganiseerd.

11.2. Werving en behoud van Vrienden van Verhildersum

Dat Verhildersum een Vereniging Vrienden heeft die bestaat uit zo'n 800 leden bewijst het draagvlak in de samenleving. Het Vriendenbestand van donateurs vergrijst wel, dus verjonging is een aandachtspunt. Activiteiten uitgevoerd in 2024:

- De Vrienden ontvingen regelmatig een digitale nieuwsbrief. Wie geen mail heeft ontvangt nog informatie per post, wel wat minder vaak dan de digitale berichtgeving.
- Tijdens de ALV gaf Theo de Groot een Theaterlezing DNA/USA over naar de VS geëmigreerde Groningers. Het was een zeer geanimeerde avond.

11.3. Vrijwilligers krijgen extra aandacht

Vrijwilligers zijn essentieel voor Verhildersum, dus is het zaak vrijwilligers te blijven werven en vooral om ze te binden. Wat vrijwilligerswerk mooi maakt is het ontmoeten van andere mensen, nieuwe dingen leren, kennis delen, van betekenis zijn en trots kunnen zijn op je bijdrage aan het landgoed. Een goede sfeer en vrijheid om initiatief te nemen, plannen ook te mogen uitvoeren, daarbij steun te krijgen blijkt heel goed te werken. Het verloop is klein en er melden zich regelmatig ook nieuwe en jongere mensen aan. Voor de bezetting van de balies – we hebben er 3 – blijft het een uitdaging genoeg mensen te vinden. Er is een pool van ongeveer 40 mensen maar dat is niet genoeg om bij uitval van iemand snel vervanging te vinden om het rooster rond te krijgen.

Actiepunten gerealiseerd in 2024:

- Ook in 2023 kwamen er weer enthousiaste nieuwe vrijwilligers bij. Dat is nodig omdat er altijd mensen zijn die na vele jaren moeten stoppen om gezondheidsredenen of doordat ze een volgende stap zetten in hun carrière. We merken dat er steeds vaker vrijwilligers bij komen op voorspraak van de mensen die hier al zijn. Het bevalt hier goed, de sfeer is prettig dus dat trekt blijkbaar vanzelf nieuwe mensen.
- We stimuleren ontmoeting tussen vrijwilligers, ook in de winter. Daarom organiseerden we diverse keren een vrijwilligerscafé. Tijdens zo'n bijeenkomst vertelt telkens een andere werkgroep over het werk dat de groep doet om zo kennis en ervaring met de anderen te delen. Daarna is er tijd om met elkaar te praten.
- Er deden weer diverse vrijwilligers mee aan de cursussen zoals de cursus reanimeren
- Vrijwilligers krijgen de kans naar inhoudelijke bijeenkomsten over hun vakgebied te gaan, zoals over registratie van museumstukken, bewaren en conserveren van textiel, (moes)tuinonderhoud en wat zich maar aandient of wordt gevraagd door vrijwilligers.
- We versturen regelmatig een nieuwsbrief speciaal voor de vrijwilligers.
- Er is een speciale startbijeenkomst voor aanvang van het seizoen, voor de baliemedewerkers
- Direct na de sluiting van het seizoen genoten we met elkaar van een Italiaans buffet in Ons Schathoes.

11.4.Toepassing van de Codes Cultural Governance

In ons beleidsplan 2025-2028 staat een uitgebreide toelichting op de manier waarop we de codes voor de culturele sector hebben geïntegreerd in ons denken en doen. Hieronder benoemen we alleen de activiteiten die in 2024 van belang zijn.

Fair practice code

De fair practice code hebben we op de volgende manier uitgevoerd:

- De medewerkers krijgen betaald volgens de Museum CAO
- In 2024 hebben we voor het eerst de kunstenaars die de exposities in het Koetshuis verzorgenden de gebruiksvergoeding betaald voor het tentoonstellen van hun werk volgens de richtlijnen van het Mondriaanfonds. We betaalden altijd al hun onkosten.

Code diversiteit & inclusie

In ons beleid is het betrekken van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een belangrijk uitgangspunt. Vandaar dat Werk op Maat hier op het landgoed al jaren actief is.

We hebben in 2023 iemand in dienst genomen die daarmee de bijstand vaarwel kon zeggen. In 2024 hebben we dat opnieuw gedaan. Ook is in 2024 een statushouder uit Eritrea via Werkplein Ability 3 maanden bij ons te gast geweest om werkervaring in de tuin op te doen.

We hebben de afgelopen jaren geïnvesteerd in verbetering van de toegankelijkheid van het museum. Zowel fysiek, door het aanpakken van paden en bruggen, als ook digitaal.

Onze app Verhildersum To Go! is mede gemaakt om mensen die niet goed kunnen zien toch het verhaal van Verhildersum aan te kunnen bieden: de teksten worden naar keuze allemaal voorgelezen.

Ook bevat de app filmpjes van de zolder en de kelder, zodat mensen die de trappen niet kunnen gebruiken toch een kijkje kunnen nemen.

Bij die trappen zijn QR codes zodat mensen meteen in het juiste verhaal belanden.

Ook zijn er in de borg tablets, zodat mensen die minder goed zien een groot beeldscherm hebben om de verhalen en filmpjes in de app te bekijken.

Op onze website houden we ook rekening met slechtzienden. Het beeld kan worden vergroot en we gebruiken zoveel mogelijk de regels voor toegankelijkheid van het internet: pdf worden als zodanig benoemd, foto's hebben een bijschrift. We hebben bij onze websiteleverancier de vraag uitgezet of er nog extra acties nodig zijn om te voldoen aan de European Accessibility Act (EAA) die eind juni 2025 van kracht wordt.

Bij de verhalen die we vertellen over de borg betrekken we ook het slavernijverleden – waarover een apart verhaal is opgenomen in onze app. En de positie van de arbeiders in de 19^e eeuw – tegenover de rijkdom van de adel en boeren- is nog steeds actueel.

Governance code

In 2024 heeft het bestuur de zelfevaluatie uitgevoerd en daarover een gesprek gevoerd waardoor de bestuursleden zich meer bewust zijn van de governance code en de uit te voeren beleidszaken die daaruit voortvloeien.

Op de website is het actuele rooster van aan- en aftreden te vinden.

De directeur heeft een concept gedragscode opgesteld, deze afgestemd met de vertrouwenspersoon en voorgelegd aan het bestuur. In 2025 wordt de concept tekst besproken met de medewerkers en vrijwilligers, eventueel aangepast en daarna vastgesteld en ingevoerd.

11.5. Duurzaamheid

Vroeger was de borg zelfvoorzienend, een circulaire onderneming. Deze manier van leven en werken is een voorbeeld voor de tegenwoordige tijd waarin we terug willen naar het eten van seizoensgebonden producten uit de regio en zelf energie opwekken. De landerijen en het vee worden biologisch beheerd. We zijn alert op het gebruik van duurzame producten, het besparen van energie door overal LED lampen te gebruiken, er rijden elektrische golfkarretjes voor vervoer op het landgoed. We hergebruiken expositiematerialen zoveel het kan, nemen daartoe ook materialen van anderen over die wij kunnen hergebruiken en lenen bijvoorbeeld vitrines uit aan anderen. Bij evenementen zorgen we voor een zo klein mogelijke afvalstroom door statiegeld te heffen op herbruikbare bekertjes. We scheiden altijd het afval in papier, groen, en restafval, dat afzonderlijk wordt opgehaald door de milieudienst. Hout, metaal, apparaten en chemisch afval wordt ook gescheiden bewaard en door ons afgevoerd naar de milieustraat. Het restaurant op het terrein werkt met streekproducten die passen in het seizoen. De moestuin naast het restaurant en de boomgaard leveren kruiden, bessen, rabarber en sla. Ook wordt er fruit uit onze boomgaard gebruikt. Inzet is de gebouwen CO2 neutraal te maken; het gebruik van fossiele brandstoffen willen we tot nul terugbrengen.

Tassen van expositiedoek

Een groot expositiedoek dat een hele achterwand zou bekleden in de Museumboerderij van Museum Borg Verhildersum bleek niet te passen. Wat nu? Weggooien is jammer van het mooie doek en slecht voor het milieu. Vanhulley bood de oplossing: er zijn prachtige tassen van gemaakt die te koop zijn in de museumwinkel. Daarna maakten we van gebruikte spandoeken 50 tassen die gevuld werden met een kerstkrans van de bakker uit het dorp en appelsap uit eigen boomgaard als kerstpakket.

Vanhulley biedt een werk-leertraject voor vrouwen in Groningen, met als doel serieuze stappen te zetten richting een betere toekomst.

Maakster showt Verhildersum tas

12. Financiën

12.1. Staat van baten en lasten

	Realisatie 2024	Begroting 2024	Realisatie 2023
	€	€	€
Baten			
Baten van particulieren	8.106	7.800	17.412
Sponsorbijdragen	120.000	120.000	120.000
Subsidiebaten	(6) 451.910	479.052	399.761
Baten van andere organisaties zonder winststreven	(7) 155.659	207.500	104.668
Som van de geworven baten	735.675	814.352	641.841
Baten als tegenprestatie voor de levering van producten en/of diensten	165.776	110.718	165.937
Som der baten	901.451	925.070	807.778
Lasten			
Besteed aan de doelstellingen			
Instandhouding Borg Verhildersum	285.845	297.300	181.835
Exposities en activiteiten	54.343	64.500	46.705
Landerijen	15.702	12.250	16.557
Google grants	120.000	120.000	120.000
Projecten	155.866	156.475	152.485
	631.756	650.525	517.582
Kosten van beheer en administratie			
Lonen en salarissen	171.407	170.965	115.145
Sociale lasten	29.028	28.950	15.680
Pensioenlasten	14.620	14.585	12.632
Afschrijvingen	10.020	13.000	10.020
Overige lasten	121.673	104.420	111.919
	346.748	331.920	265.396
Saldo	-77.053	-57.375	24.800
	Realisatie 2024	Begroting 2024	Realisatie 2023
	€	€	€
Resultaatbestemming			
Algemene reserve	-14.697	9.125	23
Bestemmingsreserves	-10.556	-15.000	31.013
Bestemmingsreserves activa	-6.329	-6.500	-8.261
Bestemmingsfondsen	-45.471	-45.000	2.025
	-77.053	-57.375	24.800

12.2. Toelichting financiën en beheersmaatregelen

Ontwikkeling van de baten

Helaas is het ons niet gelukt om 2024 met een positief saldo af te sluiten. Een belangrijke reden hiervoor zijn lagere bijdragen uit het steunfonds van de Borg (€ 50.000). Dit fonds heeft te maken met tegenvallende rendementen op haar beleggingen, en gezien de huidige onrust op de financiële markten is het waarschijnlijk dat deze situatie nog enige tijd aanhoudt.

De baten uit specifieke fondsenwerving voor incidentele activiteiten bleef ongeveer € 27.000 achter op de begroting. Hier blijkt weer de praktische spanning bestaan tussen de personele bezetting van de Borg, de mogelijkheden voor fondsenwerving en de noodzaak daartoe. Positief is dat de baten uit entreegelden en winkerverkopen vergelijkbaar zijn met het topjaar 2023.

Zoals uit de doelbestedingen blijkt, ontwikkelen de projecten zich goed. Het project 'Groen' loopt zelfs voor op de planning en blijft daarbij binnen budget.

Ontwikkeling van de lasten

In het kader van verdere professionalisering van de stichting zijn in 2024 enkele nieuwe medewerkers in dienst genomen. Gedurende het verslagjaar zijn functies en taken opnieuw bekeken en is de organisatiestructuur verder aangescherpt. De loonkosten ontwikkelen zich conform de begroting.

Een deel van de werkzaamheden wordt uitbesteed. Dit is één van de redenen waarom de overige lasten hoger uitvallen. Daarnaast zijn bepaalde kosten niet meer door te berekenen, wat ook bijdraagt aan de stijging van deze post.

Resultaatbestemming

Per saldo gaven we € 77.053 meer uit dan we ontvingen. Dit tekort is deels te verklaren uit reeds ontvangen projectfondsen (€ 45.471), deels uit de inzet van eigen reserves voor bijdragen aan de realisatie van de SIM-projecten (€ 10.556). Daarnaast is er voor een bedrag van € 6.329 geïnvesteerd en afgeschreven via een afzonderlijke reserve.

Na deze correcties resteert een negatief saldo van € 14.697.

Dit tekort is grotendeels toe te schrijven aan lagere opbrengsten bij specifieke activiteiten van de Borg, zoals de historische dagen. We willen deze activiteiten graag voortzetten, omdat ze goed passen bij het karakter en uitstraling van de Borg. Tegelijk betekent het dat onze financiële positie wel is verslechterd, wat op termijn het risico met zich meebrengt dat projecten moeten worden uitgesteld.

Tot slot

De uitdagingen blijven dus bestaan. Gelukkig kunnen we rekenen op de hartverwarmende inzet van onze vrijwilligers en iedereen die zich bij de Borg betrokken voelt. Dat blijft van onschatbare waarde.

13. Bijdrage aan de strategie van de Provincie Groningen

Hoe hebben we in 2024 bijgedragen aan de doelstellingen van de Provincie?

1. Een sterke basis en ruimte voor vernieuwing

Landgoed Verhildersum heeft een sterke basis. Het is het meest authentieke landgoed van Groningen en is daarmee belangrijk cultureel erfgoed. Het landgoed met zijn borg, boerderij en arbeidershuisje, Koetshuis en Schathoes is als enige compleet bewaard gebleven met nog 33 hectare omliggende landerijen waarop historische parkrunderen grazen; Groninger Blaarkoppen en Lakenvelders. Het landgoed vertelt het verhaal van de adel, de boer en de arbeider in de 19e eeuw. Met alle investeringen die we afgelopen jaar deden in de toegankelijkheid, de ontwikkeling van de dierenweide, belevingsroute op het landgoed waarmee we mensen uitnodigen het hele landgoed te bekijken via de thema's landleven, borgleven en boerenleven, de fietsroute 'Schatkaart van het Waddenland' versterkten we die basis.

Er is een stevige financiële injectie nodig om onze basis sterk te houden: we moeten wel in staat blijven de panden en het landgoed te onderhouden en de exploitatie rond te krijgen. We hebben in 2024 ook weer de nodige vervolgstappen gezet om een beter beeld te krijgen wat er nodig is om Verhildersum toekomstbestendig te maken. Met het plan voor duurzame verwarming van de borg zijn we in 2023 gestart en we zijn nog bezig dit verder uit te werken naar een concrete uitwerking waarmee een omgevingsvergunning kan worden aangevraagd. Noodzakelijk om bijvoorbeeld GRRG-subsidie te kunnen aanvragen. Overigens is er in 2024 nog een extra drempel bijgekomen, de GRRG vergt nu ook een natuureffectrapportage. Zo zijn we gedwongen zonder dat er financiering is steeds meer geld vooraf te investeren.

Met hulp van de Coach Verduurzaming vanuit de provincie hebben we in beeld kunnen brengen wat er nodig is om ook de boerderij, het Koetshuis en het Schathoes te verduurzamen. Het is gelukt geld te vinden voor herstel van het historisch groen en vergoten van de biodiversiteit op het landgoed en de uitvoering hiervan is in 2024 bijna voltooid. Dit laat onverlet dat het een grote uitdaging blijft om de miljoenen te vinden waarmee we de verduurzaming kunnen realiseren. Met de huidige hoge energieprijzen is dit belangrijker dan ooit.

2. Samenleven met cultuur

Honderden mensen uit de regio zijn nauw betrokken bij Verhildersum: we hebben een Vriendenclub van 850 leden en er zijn 200 vrijwilligers actief. Werk op Maat vindt bij Verhildersum een veilige omgeving voor de deelnemers die zij begeleiden bij het structureren van hun leven zodat ze uiteindelijk weer regulier werk aankunnen. We werken samen met scholen en met ondernemers uit de regio. Doordat we het Historisch Oogst festival nieuw leven hebben ingeblazen is er weer een groot evenementen waar mensen uit de regio elkaar ontmoeten. Dat horen we ook van bezoekers: "Hier kom ik mensen tegen die ik alleen bij Verhildersum ontmoet tijdens dit evenement". Bovendien zijn onze extra activiteiten rondom de exposities laagdrempelig waardoor mensen gemakkelijk in contact komen met cultuur. Wij organiseren nu activiteiten zoals lezingen rondom de Ede Staal expositie die toegankelijk zijn met een entreekaartje, dus gratis bezocht kunnen worden met de museumkaart. Daarbij brengt het Ede Staal belevingscentrum voortdurend mensen bij ons die niet per se gewend zijn naar een museum te gaan.

3. Overal cultuur – trots op Groningen

Verhildersum is initiatiefnemer van samenwerking met andere musea in de regio. Denk aan het samenwerkingsverband tussen de 'Groninger Waddenmusea'. Dit is onze manier om een impuls te geven aan de nationale bekendheid van de streek en het feit dat de Waddenkust het langs bewoonde gebied van Nederland is. Door communicatiekrachten te bundelen weten we meer publiek te bereiken.

Wij verbinden het aanbod in de regio op deze manier en promoten het bovendien. De Google Grants die het ons mogelijk maken online sterk te adverteren, benutten we ook voor de regio: we hebben een pagina met overnachtingsmogelijkheden die we promoten, we promoten diverse fiets- en wandelroutes in de regio en we hebben zelf nieuwe routes ontwikkeld.

Zo stimuleren we mensen die ons museum bezoeken om ook de regio te ontdekken. Door de uitleg in onze app Verhildersum To Go! leren mensen daarbij de zichtbare geschiedenis van het landschap te zien en te begrijpen. Als je weet wat je ziet, wordt de ervaring van het landschap langs de kust nog mooier. Dit jaar zijn er 2 nieuwe fietsroutes toegevoegd: 'Op fietse met Ede Staal'.

In 2024 heeft de directeur zich bovendien sterk gemaakt voor het behoud van het museale monumentale erfgoed in Groningen en bijgedragen aan een duidelijke visie op het beter promoten van de rijke Groninger Geschiedenis door haar inbreng bij Nij Begun, de Economic Board en bij Baanbreker Vrijtijdseconomie.

4. Thuis in Groningen

De meeste activiteiten in dit jaarverslag zijn gericht op het behoud en de presentatie van onze collecties: van panden tot de tuinen, de landerijen, de landbouwcollectie, de ambachtscollectie en de textielcollectie.

We hadden in 2024 weer unieke tentoonstellingen met stukken uit onze eigen textielcollectie en landbouw collectie. Aangevuld met twee bijzondere exposities in het Koetshuis; we openden het seizoen met Gert Sennema en vanaf juni wond de expositie plaats van de landelijk bekende fotograaf Harry Cock.

We hebben met onze eigen landelijke communicatiecampagne uitgevoerd voor het Ede Staal Belevingscentrum. En met campagne van de Waddenmusea hebben we Groningen in de picture gezet en extra publiek naar deze regio getrokken.

Bijzonder is dat deze campagnes ook blijken bij te dragen aan het gevoel van 'trots op Groningen'. Dat blijkt uit de reacties die we krijgen.

Feitelijk schenken we met alles wat we doen aandacht aan de Groninger cultuur en geschiedenis. Niet alleen in het museum, ook daarbuiten met al onze routes en de app Verhildersum To Go! en de actie alle Waddenmusea te bezoeken om het hele verhaal van 3000 jaar leven en werken aan de waddenkust te ontdekken. Voeg daarbij de manier waarop de muziek van Ede Staal de kern raakt van de Groninger identiteit – en dat bezoekers dit bij ons kunnen blijven – dan raakt iedereen meer thuis in Groningen.

Voeg daarbij het taalspel in de expositie van Ede Staal, het boekje Dieverdoatsie dat we maakten en het in 2024 nieuw ontwikkelde lespakket Ede's platenkoffer. Allemaal activiteiten waarmee we stimuleren dat de Groninger taal in gebruik blijft.

13.1. Bijlage 1: Toelichting belevingselementen Verhildersum

In 2022 is het project 'Vooruit naar het Verleden' voltooid. Daar plukken we de komende jaren de vruchten van. Bezoekers worden gestimuleerd om het hele landgoed te bezoeken; dus na het zien van de borg en het Koetshuis door te lopen naar het arbeidershuisje en de museumboerderij. Het middel om dat bereiken is de indeling van het landgoed in drie thema's: landleven, boerenleven en borgleven. De belevingsroute verbindt die thema's.

Belevingsroute

Op het landgoed bevinden zich 10 'points of interest'. Bezoekers scannen de QR code en kunnen dan het verhaal in onze 'Verhildersum To Go!' webapp lezen of beluisteren ondersteund met foto's, video's, landkaarten.

10 Belevingspunten in de themaroute die bezoekers uitnodigt het hele landgoed te bekijken

13.2. Brochure met bezienswaardigheden voor bezoekers

Bij aankomst op het landgoed ontvangen bezoekers een brochure bestaande uit de routekaart met uitleg over alle interessante punten en een uitnodiging om gebruik te maken van onze aanvullende activiteiten:

- De Schat van Van Starckenborgh;
- De wandeling 'In de voetsporen van Edzard van Starckenborgh';
- De wandeling 'In het voetspoor van Ede Staal';
- De zes fietsroutes 'De schatkaart van het Waddenland'.

13.2. Ontvangst door 19^e-eeuws geklede gastheren en gastvrouwen

Tijdens evenementen verhogen we de belevingswaarde voor de bezoekers van de borg met een ontvangst door suppoosten die gekleed zijn in 19^e-eeuws tenue. Het streven is dat de suppoosten altijd gekleed zijn in kostuum, maar als het te warm is kan dat niet. En er zijn suppoosten die nog niet over de streep zijn. We beginnen met de mensen die wel willen meewerken.

Onze voorraad kleding maken we intussen professioneler met hulp van een expert. Bovendien hebben we een werkgroep kostuumnaaien opgericht om ervoor te zorgen dat er voor iedere maat kleding is en om versleten kleding te kunnen vervangen.

Foto: Dames en heer gekleed in door ons eigen kostuumatelier gemaakte 19^e -eeuwse kostuums

13.3.Op de foto met Edzard

Voor kinderen tot een jaar of 12 hebben we verkleedkleden aangeschaft waarin ze de borg mogen bezichtigen als prinses of ridder. Daarmee kunnen zij zich nog meer inleven in hoe het voelde om als rijk kind in de Gouden Eeuw op te groeien in een borg in Groningen. Ze kunnen ook op de foto met Edzard. Wij vragen ouders ter promotie de foto te delen via sociale media.

Prinsessen en ridders in de borg Verhildersum

13.4. De dierenweide met natuurspeelplaats

In 2022 is de dierenweide opnieuw aangelegd, voorzien van een dierenverblijf met een ruimte die ook geschikt is voor workshops en een speelplaats met natuurlijke speeltoestellen, waaronder het gezonken VOC-schip de 'Verhildersum'. Hiermee is het aantrekkelijker voor gezinnen met jonge kinderen om naar Verhildersum te gaan en hier wat langer te blijven. Bovendien leren de kinderen op speelse wijze iets van de geschiedenis van Verhildersum en Allard Van Starkenborgh die lid was van de admiraliteit in Amsterdam en zorgde dat een oorlogsschip de naam Verhildersum kreeg. Helaas ging het schip al snel ten onder in de oorlog tegen Engeland. Rondom de speelplaats staat groen waarvan de vruchten eetbaar zijn, zodat kinderen wat leren van de natuur.

13.5. De Schat van Van Starkenborgh

De Schat van Van Starkenborgh is een speurtocht over het landgoed en de omgeving naar Adventurepark Waddenfun. Hiermee maken we Verhildersum aantrekkelijk voor gezinnen met kinderen en basisscholen. Zie hieronder de foto van de schatkaart die de kinderen meekrijgen. Onderweg worden QR codes gescand waarin de raadsels worden toegelicht.

Startbord bij het Koetshuis

13.6. Wandeling in de voetsporen van Edzard van Starkenborgh

In de app Verhildersum To Go! is een wandelroute van 9 km opgenomen: In de voetsporen van Edzard van Starkenborgh. Dit is onderdeel 11. De route gaat naar de Petruskerk in Leens, waar het orgel staat dat in de jaren 1733/34 werd gebouwd door de Groninger orgelmaker Albertus Anthoni Hinsz (1704-1785) in opdracht van de borgvrouwe van Verhildersum: Anna Habina Lewe, douairière Van Starkenborgh. Zij was de weduwe van Edzard Jacob Tjarda van Starkenborgh. Bovendien zijn in de kerk de kerkbanken de borgbewoners Van Starkenborgh en Van Bolhuis nog te zien. Daarmee wordt de invloed van de rijke borgbewoners tastbaar voor onze museumbezoekers. Vervolgens naar het terrein van de voormalige tweede (nu verdwenen) borg van de eigenaren van Verhildersum: de Starkenborgh in Wehe den Hoorn. Onderweg is er uitleg over het ontstaan van het landschap en de grote boerderijen die Groningen als graanrepubliek bekend doen staan. Deze wandeling verdiept de beleving van de rijkdom van de vroegere borgbewoners en de boeren in Groningen. Het Verhaal van Verhildersum en het Groninger Waddengebied door de eeuwen heen wordt compleet. <https://arcq.is/Hj4f8>

Foto: wapens van de Groninger landadel op de balustrade van het orgel in de Petruskerk,

13.7. Wandeling in het Voetspoor van Ede Staal (nieuw in 2023)

De route is gelijk, het verhaal heel anders. Ede Staal groeide op in Leens, woonde vlakbij Verhildersum en speelde hier vaak. Later woonde hij met zijn gezin in Grijssloot, waar de wandeling langs gaat. De boerderijen die op de route te zien zijn worden door Ede Staal bezongen net als het landschap en de luchten.

De routes zijn gemaakt om de geschiedenis van het gebied rondom Verhildersum zo dicht bij de Groninger Waddenkust te ervaren. Onderweg is er uitleg over de hooggelegen boerderijen en je leert het landschap lezen: de sporen zien van de invloed van de zee.

De wandeling eindigt via het Ede Staal pad op het landgoed. Langs dit pad staan 6 borden met gedichten van Ede. Terwijl je de gedichten leest kijk je uit over het land dat hij beschrijft.

14 In het voetspoor van Ede Staal

[Wandeling 9 km in het voetspoor van Ede Staal](#)

13.8. Zes fietsroutes: Schatkaart van het Waddenland

We hebben 2 jaar gewerkt aan de ontwikkeling van 6 fietsroutes door Noord-Groningen langs de Waddenkust, met een link naar Museum Landgoed Verhildersum en Openluchtmuseum Het Hoogeland: De Schatkaart van het Waddenland. In de zomer van 2021 kwam de route beschikbaar in de Appstore en Google Play. Met je GPS aan krijg je onderweg seintjes op 60 bijzondere plaatsen waar een verhaal bij hoort, met foto's en diverse filmpjes. Daaronder zijn punten die rechtstreeks verwijzen naar museumstukken uit de collectie van onze musea. De Schatkaart van het Waddenland is een initiatief van Verhildersum, mogelijk gemaakt dankzij subsidie van onder meer het Waddenfonds. Met de titel van de route sluiten we aan bij de aandacht die Wereld Erfgoed Waddenzee internationaal trekt. Deze routes zijn ook in Duits en Engels vertaald, beschikbaar via het keuzemenu in het startscherm. In 2022 en de jaren erna blijven we deze route promoten.

Afbeelding: Fietsroutes de Schatkaart van het Waddenland

13.9. Op fietse met Ede (nieuw in 2024)

Twee nieuwe fietsroutes in 2024: Op fietse met Ede Staal. Een route van 33 km. en een route van 45 km. Zie ook waarom we dit doen in paragraaf 3.2

18 Op fietse met Ede Staal - 45 km

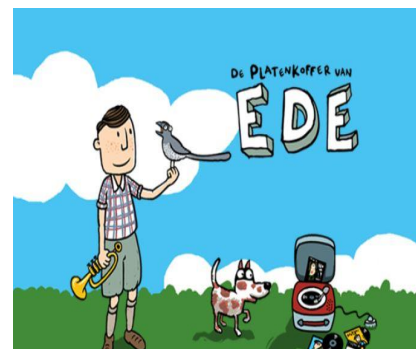
19 Op fietse met Ede Staal - 33 km

13.10. Nieuw in 2024: De platenkoffer van Ede Staal

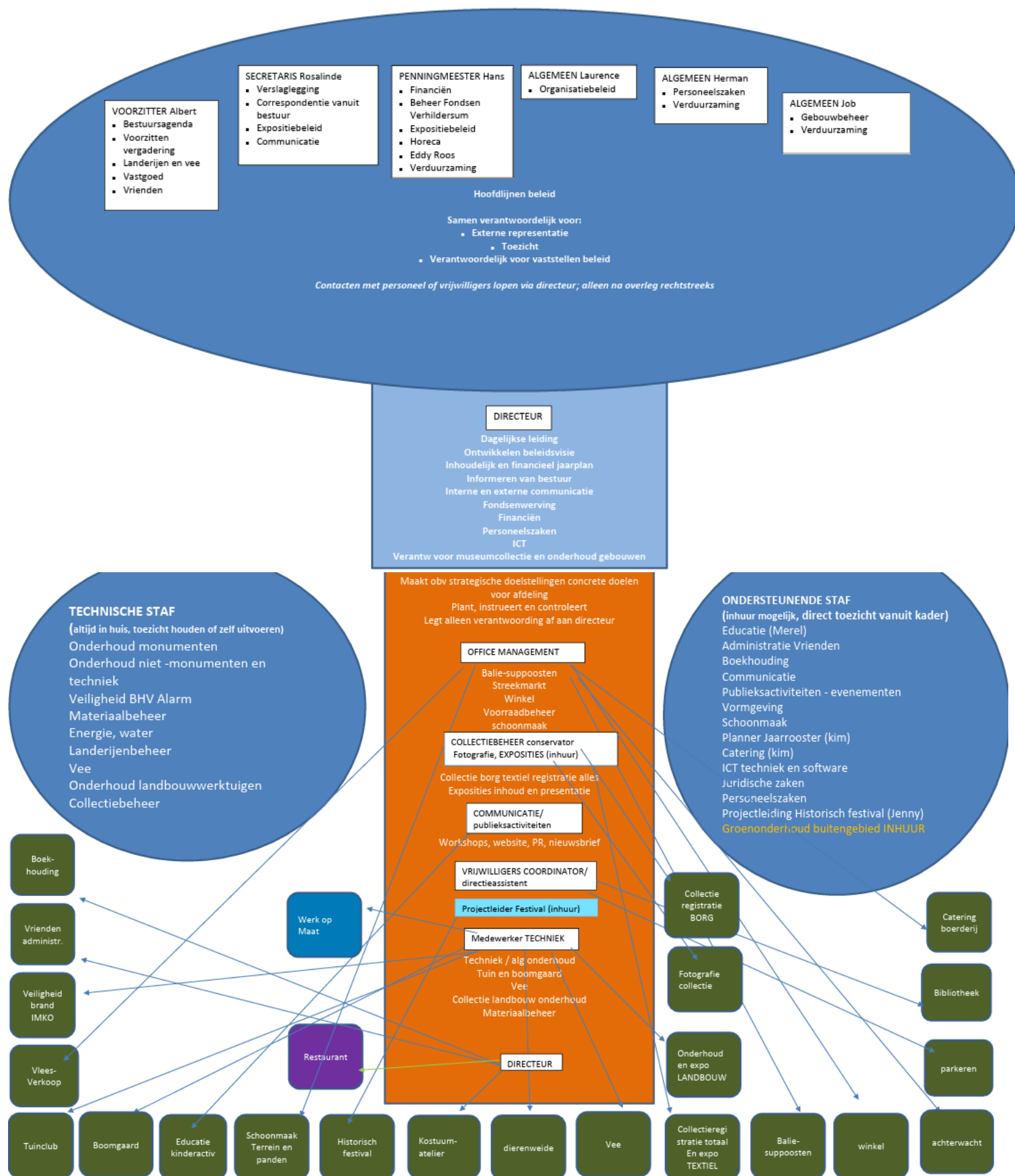
Dit is een lespakket inclusief een bezoek aan het Ede Staal Belevingscentrum waar de kinderen speciale opdrachten uitvoeren en inspiratie opdoen om met de Groninger taal aan de slag te gaan en zelf een lied te maken.

Kijk voor het hele pakket op de website. Alle onderdelen zijn gratis te downloaden.

<https://platenkofferedestaal.verhildersum.nl/>.

14. Bijlage 2: Afbeelding van de organisatiestructuur 2024

15. Bijlage 3 Websitebezoek 2024

Totaal bezoek website 2024 en vergelijking vorige jaren

website bezoek	2024	2023	2022	2021	2020	2019
sessies	76.559	87.830	97.520	110.238	91.236	37.119
aantal bezoekers	58.230	66.219	74.323	82.870	71.834	27.645
nieuwe bezoekers	58.118	*	73.302	79.982	70.520	27.779
herhaalbezoek			23.197	19.402	19.402	9.474
% herhaalbezoek op de site			31,21	24,83	21	25,52

* Door invoering nieuwe analytics G4 per 1 juni 2023 worden details niet meer gemeten

Herkomst van bezoek 2024 vergelijking vorige jaren

	2024		2023		2022		2021	
	sessies	%	sessies	%	sessies	%	sessies	%
Herkomst								
direct	19.270	*	40.270	0,458	19.231	19,72	16.162	14,66
advertentie (start juni 2019)	14.080		21.670	0,247	43.822	44,94	51.272	46,56
organisch	36.999		16.900	0,192	27.898	28,61	33.693	30,5
verwijzing	3.235		3.728	0,042	3.128	3,21	5.098	4,62
sociale media	2.223		4.391	0,050	1.785	1,83	2.926	2,65
e-mail (nieuwsbrief)	1.736		498	0,006	1.645	1,69	1.062	0,96
anders	201		373	0,004	11	0,01	25	0,02
	76.559		87.830		97.520		110.238	

*Analytics G4 geeft geen % meer op dit punt

In juni van 2019 jaar zijn we gestart met een Google Ads campagne; we adverteren sindsdien met een budget van 10.000 dollar per maand (120.000 per jaar), gesponsord door Google. In 2020 hebben de advertenties voor 27000 bezoeken gezorgd, in 2021 voor ruim 51.000 bezoeken en in 2022 voor 44.000 bezoeken. Adverteren helpt, al is de vergelijking zonder adverteren niet zuiver. Door het adverteren daalt het organisch zoekresultaat, men ziet eerst de advertenties en dan de organische resultaten; Google zet advertenties zelf bovenaan, want krijgt betaald per klik.

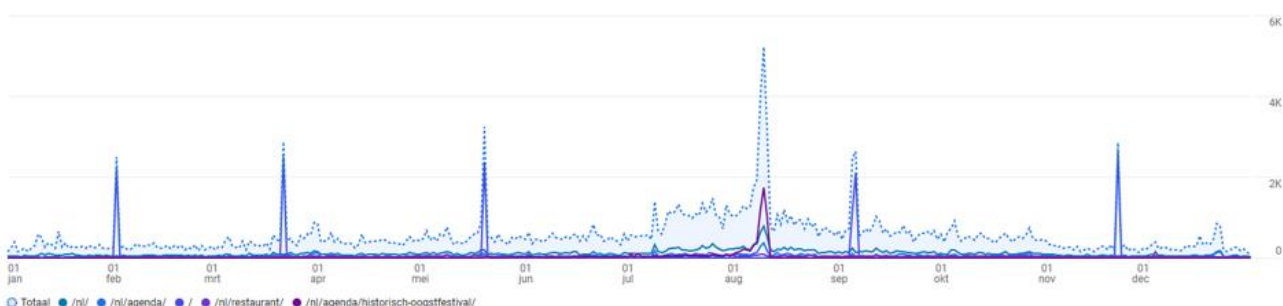
Verwijzende websites

Van andere websites die naar ons verwijzen is Visit Groningen de belangrijkste met 515 kliks. De rest van de meetbare verwijzingen komt van onze Facebook berichten: 1800 kliks. (Zie hierna bij landingspagina's/ verkeersbronnen.

15.1.Spreiding

In de zomermaanden trekken we op het landgoed de meeste bezoekers, dat zie je terug in het websitebezoek. Bovendien loopt dan ook de radioreclame op RTV Noord en op radio NPO 1 en 4 en de straatreclamecampagne. Er is ook een duidelijke piek in augustus rond het oogstfestival.

Ook zien we door het jaar heen piekbezoek rondom de verzending van de nieuwsbrief en wanneer er artikelen in de pers verschijnen.

Afbeelding Spreiding website bezoek juni – december 2024. Duidelijke piek in augustus rond het oogstfestival

15.1.1. De 10 best bezochte pagina's en de landingspagina's

Hier valt op dat de Ed Staal expositie op de website veel aandacht krijgt. Wellicht door de landelijk radiocampagne met een tekst over Ede Staal. Het restaurant, de agenda en nieuws doen het ook goed. Dit naast logisch druk bezochte pagina's als openingstijden en entreprijzen.

10-best-bezochte-pagina's

	Paginatpad en schermklasse	↓ Weergaven	Actieve gebruikers	Weergaven per actieve gebruiker	Gemiddelde engagementduur per actieve gebruiker
		205.465 100% van totaal	58.230 100% van totaal	3,53 Gem. 0%	1m 29s Gem. 0%
☒	Totaal				
☒	1 /nl/	39.999	24.379	1,64	37 s
☒	2 /nl/agenda/	15.610	7.543	2,07	42 s
☒	3 /	13.019	386	33,73	9m 53s
☒	4 /nl/restaurant/	10.441	5.940	1,76	44 s
☒	5 /nl/agenda/historisch-oogstfestival/	7.638	4.594	1,66	51 s
☐	6 /nl/bezoekersinfo/entreprijzen/	7.228	5.160	1,40	34 s
☐	7 /nl/bezoekersinfo/	7.016	4.617	1,52	52 s
☐	8 /nl/bezoekersinfo/openingstijden/	5.980	4.216	1,42	29 s
☐	9 /nl/agenda/ede-staal-mijn-groningen-mien-grunnen/	4.859	3.142	1,55	1m 05s
☐	10 /nl/nieuws/	4.626	2.230	2,07	57 s

15.1.2. Top 10 landingspagina's

Hier is het opmerkelijk dat de 6 fietsroutes die we hebben gemaakt met Museum het Hoogeland, Schatkaart van het Waddenland – met dank aan het Waddenfonds- bijna door 4000 mensen als eerste is bezocht. Ook Ede staal is dus een reden, ofwel zoekopdracht – waardoor mensen op onze website terechtkomen.

Ook is te zien dat onze Engelstalige pagina's goed gebruikt worden.

	Landingspagina	↓ Sessies
☒	Totaal	76.559 100% van totaal
☒	1 /nl	28.273
☒	2 /schatkaart	3.982
☒	3 /nl/agenda/historisch-oogstfestival	3.640
☒	4 /nl/agenda	3.534
☒	5 /nl/restaurant	3.048
	6 (not set)	3.027
☐	7 /nl/agenda/ede-staal-mijn-groningen-mien-grunnen	2.757
☐	8 /nl/bezoekersinfo/openingstijden	1.427
☐	9 /en/visit	1.345
☐	10 /nl/bezoekersinfo/entreprijzen	1.059

Top 10 landingspagina's

A

+

Verkeersacquisitie: Sessiebron/-me

01 jan

01 feb

01 mrt

01 apr

●

Totaal

●

google / organic

●

(direct) / (none)

●

google / cpc

●

Adress

Rijen tonen

Zoeken...

Sessiebron/-medium

↓ Sessies

Totaal

76.559

100% van totaal

1

google / organic

34.832

2

(direct) / (none)

19.270

3

google / cpc

14.089

4

Adressen_170317 / email

1.729

5

bing / organic

1.145

6

m.facebook.com / referral

733

7

lm.facebook.com / referral

663

8

duckduckgo / organic

601

9

visitgroningen.nl / referral

515

10

l.facebook.com / referral

440

Verkeersbronnen